

GRECO - SKUPINA DRŽAV PROTI KORUPCIJI

GENERALNI DIREKTORAT I – PRAVNE ZADEVE
ODDELEK ZA PROBLEMATIKO KRIMINALITETE

Strasbourg, 7. december 2007

Greco Eval III Rep (2007)1E
Tema II

Tretji krog ocenjevanja

**Poročilo
o transparentnosti financiranja političnih strank
v Republiki Sloveniji
(Tema II)**

**ki ga je GRECO sprejel
na svojem 35. plenarnem zasedanju
(Strasbourg, 3.–7. december 2007)**

I. UVOD

1. Slovenija je postala članica GRECO leta 1999. GRECO je sprejel poročilo prvega ocenjevalnega kroga (Greco Eval I Rep (2000) 3E) o Republiki Sloveniji na svojem 4. plenarnem zasedanju (12-15 decembra 2000) in poročilo drugega kroga ocenjevanja (Greco Eval II Rep (2003) 1E) na svojem 16. plenarnem zasedanju (Strasbourg, 8-12 december 2003). Poročili obeh ocenjevalnih krogov in obe ustrezni poročili o izpolnjevanju priporočil Republike Slovenije sta dostopni na spletni strani GRECO (<http://www.coe.int/greco>).
2. Sedanji tretji krog ocenjevanja GRECO (ki je začel 1. januarja 2007) ocenjuje naslednje teme:
  - **Tema I – Inkriminacije:** člani 1a in 1b, 2-12, 15-17, prvi odstavek 19. člena Kazenskopravne konvencije o korupciji (ETS 173)¹, člani 1-6 Dodatnega protokola h kazenskopravni konvenciji o korupciji² (ETS 191) in Vodilni princip št. 2 (inkriminacija korupcije).
  - **Tema II – Transparentnost financiranja političnih strank:** člani 11, 12, 13b, 14 in 16 Priporočila št. Rec (2003)4 o splošnih pravilih proti korupciji pri financiranju političnih strank in volilnih kampanj, in – bolj na splošno – Vodilni princip št. 15 (financiranje političnih strank in volilnih kampanj).
3. V ocenjevalni skupini GRECO (v nadaljevanju GET) so bili g. Jussi AALTONEN, višji svetovalec, Ministrstvo za pravosodje (Finska), g. Hubert SICKINGER, znanstveni sodelavec na Institutu za raziskovanje konfliktov, predavatelj (politične vede) na Univerzi na Dunaju (Avstrija) in znanstveni ekspert, ga. Patricia PENA, nekdanja direktorica Zakonodajne službe Volilne Komisije Velike Britanije. GET je v spremstvu dveh članov Sekretariata Sveta Evrope, gospe Tanie VAN DIJK in gospe Laure SANZ-LEVIA, obiskal Ljubljano med 4. in 6. julijem 2007. Pred obiskom so eksperti GET dobili zelo popolne odgovore na ocenjevalni vprašalnik (dokument Greco Eval II (2003) 3E) in kopije ustrezne zakonodaje.
4. GET se je sestal z uslužbenci naslednjih javnih organizacij: Komisije za preprečevanje korupcije, Ministrstva za notranje zadeve (Sektor za promet, zbiranja in orožje, Direktorat za upravne notranje zadeve in Generalna policijska uprava), Ministrstva za finance (Urad RS za nadzor proračuna in Davčni urad RS) in Računskega sodišča. GET se je srečal tudi s predstavniki političnih strank Nove Slovenije, Socialnih Demokratov, Stranke mladih Slovenije, ter s predstavniki medijev, akademiki in predstavniki gospodarstva.
5. To poročilo je bilo pripravljeno na podlagi odgovorov v vprašalniku in informacij, pridobljenih med obiskom. Glavni cilj tega poročila je oceniti učinkovitost ukrepov, ki so jih slovenski organi sprejeli, zato da bi izpolnili zahteve, ki izhajajo iz določb v drugem odstavku. Poročilo vsebuje najprej opis stanja, ki mu sledi kritična analiza. Sklepi vključujejo seznam priporočil, ki jih je sprejel GRECO in so namenjena Sloveniji, da bi z njimi izboljšala raven spoštovanja obravnavanih določb.

---

¹ Republika Slovenija je ratificirala Kazenskopravno konvencijo o korupciji (ETS 173) 12. maja 2000. Slednja je začela veljati v Republiki Sloveniji 1. julija 2002.

² Republika Slovenija je ratificirala Dodatni protokol h kazenskopravni konvenciji o korupciji (ETS 191) 11. oktobra 2004. Slednji je začel veljati v Republiki Sloveniji . februarja 2005.

6. Poročilo o Temi I – Inkriminacije, se nahaja v Greco Eval III Rep (2007) 1E – Tema I.

II. TRANSPARENTNOST FINANCIRANJA POLITIČNIH STRANK – SPLOŠNI DEL

Definicija politične stranke

7. V skladu s 1. členom Zakona o političnih strankah (v nadaljevanju: ZPolS) je politična stranka združenje državljanek in državljanov, ki uresničujejo svoje politične cilje, sprejete v programu stranke, z demokratičnim oblikovanjem politične volje državljanek in državljanov in s predlaganjem kandidatk oziroma kandidatov na volitvah v državni zbor, za predsednico oziroma predsednika republike ter v organe lokalnih skupnosti.

Ustanovitev in registracija

8. ZPolS določa, da lahko politično stranko ustanovi najmanj 200 odraslih državljanek in državljanov Republike Slovenije, ki imajo polno poslovno sposobnost. Vsak izmed ustanoviteljev mora podpisati³ ustanovno izjavo ki mora vsebovati ime in priimek člana (ustanovitelja), podatke o njegovem datumu rojstva, državljanstvu, stalnem oziroma začasnem prebivališču, ime, skrajšano ime in kratico imena stranke, ter izjavo, da sprejema statut stranke in njen program.
9. Politična stranka mora zahtevo za registracijo stranke vložiti pri Ministrstvu za notranje zadeve. Na podlagi 10. člena ZPolS je potrebno zahtevi za vpis v register priložiti naslednje:
- 200 ustanovnih izjav,
  - statut⁴ in program stranke,
  - zapisnik ustanovnega zbora oziroma sestanka ali kongresa z navedbo izvoljenih organov stranke in funkcionarja, ki v skladu s statutom predstavlja oziroma zastopa stranko kot odgovorna oseba (tj. zastopnik stranke),
  - grafično upodobitev znaka stranke.

---

³ Podpis mora biti overjen pri notarju.

⁴ Skladno z 19. členom ZPolS mora statut stranke določiti:

1. ime, skrajšano ime, kratico imena, znak in sedež stranke;
2. notranjo oziroma teritorialno organiziranost stranke;
3. pravice in dolžnosti članice oziroma člana stranke;
4. postopek in organ, ki določa kandidatke oziroma kandidate za volitve v državni zbor in za predsednico oziroma predsednika republike ter kandidatke oziroma kandidate za volitve v organe lokalnih skupnosti;
5. način zagotavljanja enakih možnosti obeh spolov pri določanju kandidatk in kandidatov;
6. postopek odločanja o prenehanju delovanja stranke oziroma postopek odločanja o spojitvi, pripojitvi ali razdružitvi stranke ter o nasledstvu stranke;
7. postopek in pristojen organ stranke, ki ureja premoženjskopravna razmerja stranke v primeru izbrisa stranke iz registra;
8. odgovornost za materialno in finančno poslovanje stranke (to je tudi oseba zoper katero se lahko predlaga uvedba postopka o prekršku; ponavadi je to generalni sekretar stranke);
9. mandat članov organov stranke;
10. postopek sprejemanja in spreminjanja statuta oziroma programa stranke.

Statut stranke lahko določi tudi ustanovitev drugih organov stranke.

10. Ministrstvo za notranje zadeve preveri statut stranke in ustanovne izjave – v kolikor oceni, da je statut ali program stranke neustaven, lahko od Ustavnega sodišča zahteva, da odloči o protiustavnosti politične stranke.
11. Podatek o imenu stranke, zastopniku stranke, sedežu, statut in program stranke se vnesejo v register političnih strank, ki je javna listina. Na podlagi nedavno sprejetih Sprememb in dopolnitev Zakona o političnih strankah⁵ je javna tudi EMŠO oziroma datum rojstva in spol, državljanstvo ter naslov stalnega prebivališča zastopnika stranke, oziroma njegovega začasnega prebivališča, če v Republiki Sloveniji nima stalnega prebivališča. Na podlagi 12. člena ZPolS registracijski organ objavi ime politične stranke, izrek odločbe o vpisu stranke v register in grafično podobo znaka stranke v Uradnem listu Republike Slovenije (in na spletnih straneh organa, ki vodi register strank). Na podlagi ustne ali pisne zahteve je mogoče vse te podatke pridobiti neposredno od Ministrstva za notranje zadeve. Podatki o ustanoviteljih stranke so varovani skladno z Zakonom o varstvu osebnih podatkov in zato niso javno dostopni.
12. Politična stranka z dnem vpisa v register političnih strank pridobi status pravne osebe. O tega trenutka dalje uživa pravice in obveznosti v skladu z zakonodajo. V primeru kršenja obveznosti odgovarja z vsem svojim premoženjem. Člani, ustanovitelji in zastopnik stranke ne odgovarjajo za obveznosti stranke.
13. Marca 2007 je bilo v Republiki Sloveniji registriranih 55 političnih strank, od tega sta bili 2 v postopku izbrisa iz registra.⁶

Sodelovanje na volitvah

14. Slovenija je parlamentarna republika z večstrankarskim sistemom. Zakonodajno telo je dvodomni parlament, sestavljen iz 90-članskega Državnega zbora in 40-članskega Državnega sveta.⁷ Šef države je predsednik,⁸ ki je izvoljen na neposrednih volitvah s pet-letnim mandatom (z največ dvema zaporednima mandatoma).
15. Vsi državljani Republike Slovenije, ki so dopolnili starost 18 let in so poslovno sposobni, imajo pravico voliti in pravico biti voljeni po 43. členu Ustave (in 7. členu Zakona o volitvah v Državni zbor).
16. Kandidate za Državni zbor lahko predlagajo politične stranke ali volivci (42. člen Zakona o volitvah v državni zbor). Politična stranka določi svoje kandidate s tajnim glasovanjem po postopku, urejenem v njenih pravilih (43. člen Zakona o volitvah v Državni zbor). Politična stranka lahko predlaga listo kandidatov v vsaki od volilnih

---

⁵ Te spremembe so bile sprejete 29. oktobra 2007 in so začele veljati z 28. novembra 2007

⁶ Na podlagi 17. člena Zakona o političnih strankah (ZPolS) Registrski organ izbriše stranko iz registra: 1. na zahtevo stranke; 2. če ugotovi, da je bil vpis stranke v register opravljen na podlagi neresničnih podatkov; 3. če ugotovi, da v roku enega leta po izteku mandatne dobe, določene s statutom, stranka ni izvolila svojih organov; 4. če ugotovi, da stranka dvakrat zaporedoma ne sodeluje na volitvah v državni zbor ali v organe lokalne skupnosti. Registrski organ je tudi dolžan izbrisati stranko iz registra, če ustavno sodišče tako odloči ali, če sodišče razveljavi odločitev vpisa stranke v register.

⁷ Državni svet opravlja svetovalno vlogo. 40 članov je izvoljenih za obdobje petih let in so delodajalci, delojemalci, kmetovalci, trgovci in samo-zaposleni; v Državnem svetu so tudi predstavniki negospodarskih dejavnosti in lokalnih interesnih skupin.

⁸ Čeprav ima po Ustavi predsednik določene pristojnosti, je njegova funkcija predvsem ceremonialne narave. Zadnje predsedniške volitve so bile decembra 2002, ko je bil za predsednika izvoljen Janez Drnovšek.

enoti,⁹ če je kandidatura njenih list podprta s podpisi najmanj treh poslancev. Kandidatura liste v volilni enoti mora biti podprta s podpisi najmanj 50 volivcev, ki so prebivalci te volilne enote, če je lista bila predlagana s strani članov politične stranke. Če lista ni bila predlagana s strani članov politične stranke, mora biti podprta s 100 podpisi volivcev, ki so prebivalci volilne enote. Dve ali več političnih strank lahko predlaga skupno listo kandidatov. Ni potrebno, da so kandidati povezani s politično stranko; v tem primeru morajo biti predlagani s strani skupine najmanj 100 volivcev s te volilne enote¹⁰ (44. člen Zakona o volitvah v Državni zbor). Kandidati lahko kandidirajo le v eni volilni enoti in se lahko pojavijo le na eni listi.

17. Volitve za 88 od 90 sedežev Državnega zbora se izvajajo v osmih volilnih enotah in vsaka od njih je razdeljena na 11 okrajev s približno enakim številom prebivalcev (20. člen Zakona o volitvah v državni zbor). Sedeži Državnega zbora so razdeljeni na dveh nivojih: na ravni volilne enote in na ravni države. Sedeži, ki niso dodeljeni kandidatom na ravni volilnih enot, so razdeljeni listam na ravni države po D'Hondtovi formuli¹¹ (92. člen Zakona o volitvah v državni zbor). Preostala dva člana Državnega zbora sta izvoljena posebej s strani madžarske in italijanske narodne manjšine po Borda sistemu.¹²
18. Volilni prag za osvojitve sedežev v Državnem zboru je 4 odstotke vseh oddanih glasov na ravni države.

Stranke v parlamentu

19. Na zadnjih državnozborskih volitvah, 3. oktobra 2004, je sodelovalo¹³ 20 političnih strank, od tega jih je 7 pridobilo sedež v Državnem zboru (dva sedeža pripadata madžarski in italijanski narodni skupnosti):
- Slovenska demokratska stranka (SDS) * – 29 sedežev,
  - Liberalna demokracija Slovenije (LDS) – 23 sedežev¹⁴,

---

⁹ V Sloveniji je osem volilnih enot in dve dodatni volilni enoti za volitve madžarske in italijanske narodne skupnosti.

¹⁰ Kandidati za dve mesti, ki sta v Državnem zboru namenjeni predstavnikom madžarske in italijanske narodne skupnosti, so lahko predlagani s strani najmanj 30 volivcev, ki so člani madžarske oziroma italijanske narodne skupnosti.

¹¹ d'Hondtov sistem omogoča, da se poslanski mandati dodelijo listam po proporcionalnem načelu. Ko so bili preštet vsi glasovi, mandati so razdeljeni strankam, ki so dobile najvišje količnike sorazmerno številu možnih mandatov. Količnik se izračuna tako, da se seštevki glasov, ki so jih dobile istoimenske liste v vseh volilnih enotah, delijo z številom mandatov, ki so jih stranke že dobile (uvodoma 0) plus 1. Torej je formula: Vsi glasovi / (mandati + 1). Stranka, ki ima najvišji količnik dobi mandat in količnik se potem ponovno računa. Mandati se dodelijo istoimenskim listam z najvišjimi količniki po vrstnem redu najvišjih količnikov dokler niso vsi dodeljeni.

¹² Borda sistem je volilni sistem, s katerim se izvoli enega zmagovalca tako, da volivci razvrstijo kandidate v prednostni vrstni red. Sistem Borda določi zmagovalca tako, da vsakemu kandidatu dodeli določeno število točk glede na mesto na prednostnem vrstnem redu vsakega volivca. Ko so vsi glasovi preštet je zmagovalec kandidat z najvišjim številom točk. Borda sistem se pogosto šteje med sisteme soglasja in ne večinske sisteme, saj naj bi omogočal izvolitev kandidatu, ki ima široko podporo.

¹³ Te politične stranke so bile: Slovenska nacionalna stranka, Demokratična stranka upokojencev Slovenije, Zeleni Slovenije, Slovenska demokratska stranka, Stranka slovenskega naroda, Demokratska stranka Slovenije, Združena lista socialnih demokratov (sedaj: Socialni demokrati), Zveza za Primorsko, Liberalna demokracija Slovenije, Socialna in liberalna stranka, Nova demokracija Slovenije, Naprej Slovenija, Zveza neodvisnih kandidatov Slovenije, Slovenska ljudska stranka, Nova Slovenija – Krščansko ljudska stranka, Mladi Slovenije, Ženski glas, Stranka ekološkega gibanja, Slovenija je naša in Aktivna Slovenija.

- Združena lista socialnih demokratov / Socialni demokrati (ZLSD/SD)¹⁵ – 10 sedežev¹⁶,
- Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka (NSi)* – 9 sedežev,
- Slovenska ljudska stranka (SLS)* – 7 sedežev,
- Slovenska nacionalna stranka (SNS) – 6 sedežev,
- Demokratska stranka upokojencev Slovenije (DeSUS)* – 4 sedeži,
- Predstavnik madžarske narodne skupnosti – 1 sedež,
- Predstavnik italijanske narodne skupnosti – 1 sedež.

20. Štiri politične stranke (zgoraj označene z *), in sicer Slovenska demokratska stranka (SDS), Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka (NSi), Slovenska ljudska stranka (SLS) in Demokratska stranka upokojencev Slovenije (DeSUS), sestavljajo trenutno vladno koalicijo.

Pregled političnega financiranja

Pravni okvir

21. Financiranje političnih strank in volilnih kampanj urejajo Zakon o političnih strankah (katerega določila se nanašajo na financiranje dnevnih aktivnosti politične stranke), nedavno sprejet Zakon o volilni in referendumski kampanji - ZVRK (katerega določila opredeljujejo financiranje kampanje za volitve v Državni zbor, predsedniške volitve, volitve v organe lokalnih skupnosti, županske volitve, volitve predstavnikov Slovenije v Evropski parlament) in Pravilnik o vsebini in obliki letnega poročila in skrajšanega letnega poročila političnih strank (Ministrstvo za finance, Uradni list RS št. 2/01). GET je bil po obisku seznanjen, da je 20. novembra 2007 stopil v veljavo Pravilnik o vsebini in o obrazcih poročil o zbranih in porabljenih sredstvih za volilno in referendumsko kampanjo.¹⁷
22. Zakon o političnih strankah (ZPolS) je stopil v veljavo leta 1994. Leta 2000 je bil na podlagi odločbe Ustavnega sodišča spremenjen. Ustavno sodišče je odločilo, da je omejevanje javnega financiranja na politične stranke, ki so zastopane v parlamentu, neustavno. Oktobra 2007, in sicer po obisku GET, so bile sprejete spremembe ZPolS. Poleg manjših tehničnih sprememb in prilagoditve višine kazni za prekrške na podlagi ZPolS, spremembe oziroma dopolnitve zakona razširjajo krog pravnih oseb, ki ne smejo financirati političnih strank. Spremembe zakona, ki se nanašajo na kazni in tehnične spremembe so stopile v veljavo 28. novembra 2007, sprememba 25. člena ZPolS, ki se nanaša na financiranje stranke iz nedovoljenih virov in sankcije za kršitev te določbe, pa bodo stopile v veljavo 1. januarja 2008.
23. Zakon o volilni in referendumski kampanji (ZVRK) je začel veljati šele maja 2007. Prve volitve, izvedene v skladu z novim zakonom, so bile volitve predsednika republike v

¹⁴ 25. januarja 2007 je ena oseba izstopila iz poslanske skupine LDS, čemur so 22. februarja sledili odstopi še treh oseb in dveh 2. marca. Sedaj delujejo kot skupina nepovezanih članov parlamenta. 19. marca so 4 člani izstopili iz poslanske skupine LDS. Pridružili so se poslanski skupini Socialnih demokratov. 28. marca 2007 je ena član izstopil iz poslanske skupine LDS, čemur je sledil še eden in sicer 30. marca 2007. Poslanska skupina LDS sedaj šteje 11 članov.

¹⁵ Združena lista socialnih demokratov se je leta 2005 preimenovala v Socialne demokrate.

¹⁶ Štirje člani so izstopili iz poslanske skupine LDS. Pridružile so se poslanski skupini Socialnih demokratov. Poslanska skupine Socialnih demokratov sedaj šteje 14 članov.

¹⁷ Objavljeno v Uradnem list republike Slovenije, št. 105/07.

oktobru 2007. Zakon o volilni in referendumski kampanji (ZVRK) je nadomestil Zakon o volilni kampanji (ZVolK). V skladu s tem, starim zakonom so bile od leta 1994, ko je ta začel veljati, izvedene dvojne predsedniške volitve, štiri lokalne volitve in tri volitve v državni zbor. Novi Zakon o volilni in referendumski kampanji¹⁸ vključuje v svojih določbah referendum in določa spremembe, ki jih je predlagalo računsko sodišče (in potrdila parlamentarna komisija za nadzor javnih financ). Novi zakon razširja definicijo stroškov kampanje, podaljšuje roke za zaprtje bančnega računa za volilno kampanjo, predložitev poročila in izvedbo revizije, uvaja obveznost registracije organizatorjev volilne kampanje in vključuje natančnejše kazenske določbe. Poleg tega pa novi zakon ukinja obveznost predložitve vmesnega finančnega poročila pred volitvami. Nadalje daje Zakon o volilni in referendumski kampanji pristojnost Inšpektoratu za notranje zadeve v Ministrstvu za notranje zadeve, da izreka sankcije v skladu s tem zakonom. Pred tem so bili za to pristojni sodniki za prekrške. Z njihovo ukinitvijo v letu 2004 ni bilo več organa, ki bi izrekal sankcije za kršitve starega Zakona o volilni kampanji (ZVolK).

Neposredno financiranje iz javnih sredstev

Politične stranke

24. Neposredna javna sredstva so zagotovljena vsako leto na podlagi 23. člena Zakona o političnih strankah (ZPolS) tistim političnim strankam, ki so dosegle najmanj 1 odstotek¹⁹ glasov na zadnjih volitvah v Državni zbor. To pomeni, da za financiranje iz proračuna ni potrebno, da je politična stranka zastopana v Državnem zboru. Deset odstotkov javnih sredstev, namenjenih financiranju političnih strank, je med stranke (ali koalicije strank na skupni listi) razdeljeno po enakih delih. Ostalih devetdeset odstotkov teh sredstev je razdeljenih sorazmerno glede na glasove, ki so jih politične stranke (ali skupne liste strank) prejele v vseh volilnih enotah. Sredstva, namenjena političnim strankam (in koalicijam), določi Državni zbor na prvi seji po sprejemu državnega proračuna in ne smejo presegati 0.017 bruto domačega proizvoda (BDP), ugotovljenega v prejšnjem letu pred sprejetjem proračuna.
25. V obdobju 2003-2006 so bila strankam dodeljena naslednja proračunska sredstva:

Politična stranka	2003 (€)	2004 (€)	2005 (€)	2006 (€)
LDS	843,874.43	795,287.08	572,219.68	585,381.07
SDS	385,193.88	471,511.06	722,869.75	739,496.19
SD (prej ZLSD)	301,325.83	299,279.23	259,441.81	275,639.16
SLS	244,159.44	235,611.63	189,007.81	193,355.13
NSi	227,174.66	235,132.58	243,565.30	249,167.50
DeSUS	146,030.50	143,132.53	122,467.55	125,284.38
SNS	128,443.88	141,925.64	175,933.40	179,980.02
AS	0	22,740.54	96,766.75	98,992.49

¹⁸ Zakon o volilni kampanji (ZVolK) se ni izrecno nanašal na volitve v Evropski parlament. Vendar pa je bila z 8. členom Zakona o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament določena uporaba Zakona o volilni kampanji tudi za volilno kampanjo za volitve članov Evropskega parlamenta iz Republike Slovenije. Te volitve so izrecno vključene v določbah novega Zakona o volilni in referendumski kampanji.

¹⁹ V primeru skupnih list z dveh političnih strank je to 1.2 % glasov in 1,5 % glasov za skupne liste treh ali več strank.

<i>SJN</i>	0	20,748.81	88,291.44	90,322.23
<i>SMS</i>	127,336.01	117,455.12	75,496.75	77,233.25
TOTAL	2,403,538.53	2,482,824.24	2,546,060.24	2,614,651.43

26. Politične stranke, ki sodelujejo v volitvah na ravni občine, lahko prejmejo neposredna javna sredstva iz proračuna lokalne skupnosti, vendar lokalna skupnost k temu ni zavezana. Ta obveznost lokalne skupnosti je odvisna od odločitve pristojnega organa občine in se določi s proračunom občine za posamezno leto. Merilo, ki ga mora politična stranka izpolnjevati, da prejme sredstva iz občine, je, da je prejela vsaj 50 % glasov, potrebnih za izvolitev enega člana sveta lokalne skupnosti (26. člen, ZPoLS). Ta sredstva, namenjena financiranju političnih strank, ne smejo presegati 0.6 odstotka sredstev, ki jih ima lokalna skupnost določene po predpisih, ki urejajo financiranje občin. Javna sredstva, zagotovljena od lokalnih skupnosti, dana lokalnim ali regijskim podružnicam političnih strank, se upoštevajo kot sredstva, dana celotni politični stranki: notranja razdelitev teh sredstev v stranki je odvisna od nje same.²⁰

Volilne kampanje

27. Zakon o volilni in referendumski kampanji (ZVRK) določa neposredno javno financiranje volilnih kampanj s povračilom stroškov volilne kampanje. Do povračila so upravičeni organizatorji volilne kampanje - to so politične stranke, kandidati ali druge osebe.²¹ Organizatorji volilne kampanje za volitve v državni zbor (in Evropski parlament), katerim kandidatom so pripadli sedeži v državnem zboru (ali Evropskem parlamentu), so upravičeni do povračila stroškov volilne kampanje v višini 0,33 EUR za glas, ki ga je prejela njihova lista, ob upoštevanju, da skupni znesek povračila stroškov ne sme presegati zneska porabljenih sredstev (24. člen Zakon o volilni in referendumski kampanji/ZVRK). Poleg tega pa so do delnega povračila stroškov v višini 0,17 EUR za glas v volilni enoti ali državi upravičeni tudi organizatorji, katerih liste kandidatov so prejele vsaj šest odstotkov glasov, oddanih v posamezni volilni enoti, ali vsaj dva odstotka vseh oddanih glasov v državi.
28. Neposredno javno financiranje je določeno tudi za volilne kampanje za volitve predsednika republike. Organizatorji volilne kampanje so upravičeni do delnega povračila stroškov volilne kampanje v znesku 0,12 EUR za vsak prejeti glas, pod pogojem, da so prejeli vsaj deset odstotkov vseh veljavnih glasov (26. člen Zakona o volilni in referendumski kampanji/ZVRK).
29. Poleg tega lahko občine določijo delno povračilo stroškov volilne kampanje za volitve županov in občinskih svetov. Odločitev o delnem povračilu stroškov morajo občine sprejeti pred začetkom volilne kampanje. Občine lahko omejijo delno povračilo stroškov samo na tiste organizatorje volilne kampanje, katerim listam so pripadli sedeži v občinskem svetu ali katerih kandidati za volitve župana so prejeli določen odstotek

²⁰ GET je bil v zvezi s tem seznanjen s pripombami s strani nekaterih občin, da so bila sredstva, dana političnim strankam na lokalni ravni, porabljena za volitve in aktivnosti na ravni države.

²¹ V skladu s 3. členom Zakona o volilni in referendumski kampanji (ZVRK) lahko volilno kampanjo organizirajo kandidati sami, predlagatelji kandidatov ali list kandidatov, politične stranke in drugi organizatorji volilne kampanje (v primeru referendumov pa tudi predlagatelj referendumov in drugi subjekti, zainteresirani za rezultat referendumov).

vseh oddanih glasov (ta odstotek ne sme biti višji od 10%). Delno povračilo stroškov za volilno kampanjo za volitve v občinski svet ne sme presegati povračila za glas, prejet na volitvah v državni zbor (t.j. 0,33 EUR), delno povračilo stroškov za volilno kampanjo za volitve županov pa ne sme presegati povračila za glas, prejet na volitvah za predsednika republike (to je 0,12 EUR) (28. člen Zakona o volilni in referendumski kampanji).

30. Organizatorji referendumske kampanje niso upravičeni do povračila stroškov referendumske kampanje (25. in 28. člen Zakona o volilni in referendumski kampanji/ZVRK).

Posredno financiranje iz javnih sredstev

31. Zagotovljene so nekatere oblike posrednega financiranja iz javnih sredstev za volilne kampanje (tako za omenjene volitve kot za referendum): programski čas, ki ga v času volilne kampanje zagotavlja državna *Radiotelevizija Slovenija* in je namenjen predstavitvi kandidatov oziroma mnenj o referendumskem vprašanju (6. člen, Zakon o volilni in referendumski kampanji, ZVRK). Poleg tega lokalne skupnosti brezplačno zagotavljajo plakata mesta²², namenjena lepljenju in nameščanju plakatov z oglaševalskimi vsebinami za volilno kampanjo (8. člen, ZVRK)²³.
32. Po informacijah s strani slovenskih oblasti slovenska zakonodaja ne predvideva nobene druge oblike posrednega javnega financiranja za politične stranke ali volilne kampanje. Med obiskom je bila GET obveščena, da poslanske skupine v Državnem zboru prav tako prejemajo posredna javna sredstva v obliki plač za svoje delavce (asistente, sekretarje...) v poslanskih skupinah.²⁴

Zasebno financiranje

Politične stranke

33. 21. člen ZPolS določa, da stranka pridobiva sredstva iz:
- članarine;
  - prispevkov zasebnikov²⁵, pravnih in fizičnih oseb (vključno z brezplačnimi storitvami ali storitvami po nižji ceni)²⁶;

---

²² 8. člen ZVRK določa, da mora število in skupna površina omogočati posameznemu organizatorju volilne kampanje vsaj osnovno informiranje volivcev v lokalni skupnosti o listi kandidatov ali kandidatu oziroma o referendumskem vprašanju.

²³ Razen tega je izjemoma dovoljeno organizirati predvolilne shode v prostorih državnih organov, organov samoupravnih lokalnih skupnosti, javnih zavodov in drugih oseb javnega prava ter v prostorih verskih skupnosti, če v kraju ni na voljo nobene druge zgradbe z dvorano, v katero bi bilo mogoče zbrati večje število ljudi (3. odstavek 4. člena ZVRK).

²⁴ Po obisku je GET prejel nadaljnje informacije o zagotavljanju finančne podpore poslanskim skupinam, ki jo določi Državni zbor. V skladu z Odlokom o notranji organizaciji, delovnih mestih in nazivih v službah državnega zbora, Državni zbor zagotovi poslanski skupini: sekretarja, dva strokovnjaka in asistenta, dodatnega asistenta pa na vsakih osem poslancev; poslanska skupina, ki ima več kot osem poslancev, dobi dodatnega strokovnjaka na vsakih šest poslancev. Državni zbor zagotovi tudi sredstva enaka mesečni plači svetovalca Državnega zbora (približno €2,100) poslanski skupini na vsakega poslanca, da jim omogoči dodatno strokovno pomoč.

²⁵ Zasebnik je samostojni podjetnik.

²⁶ Skladno z 22. členom ZPolS je prispevek za stranko tudi vsaka brezplačna storitev za stranko oziroma opravljanje storitev za stranko ali prodaja izdelkov stranki pod pogoji, ki stranko postavljajo v bolj ugoden

- prihodkov od premoženja in dobička iz dohodka podjetja, katerega lastnik je,
  - daril;
  - volil.
34. Glede višine sredstev, zneskov in obdobja plačevanja zasebnih prispevkov, 22. člen ZPolS določa, da prispevki zasebnikov, pravnih ali fizičnih oseb v skupnem znesku v enem letu ne smejo presegati desetkratne povprečne mesečne plače (na delavca) v Republiki Sloveniji (povprečna mesečna plača v letu 2006 je znašala 1.212,80²⁷ EUR, zato prispevki politični stranki v letu 2007 ne smejo preseči 12.128 EUR).
35. ZPolS določa številne omejitve, ki se nanašajo na zasebno financiranje političnih strank. V času obiska GET je 25. člen ZPolS določal, da državni organi, javni zavodi, javna podjetja, organi lokalnih skupnosti, humanitarne organizacije, verske skupnosti kot tudi gospodarske družbe, v katere je vložen javni kapital (tj. denar, delnice, kapitalski deleži pravnih oseb) v višini najmanj 50%, ne smejo financirati strank. Po obisku GET-a je bila sprejeta sprememba 25. člena ZPolS, in sicer sedaj ta določa, da političnih strank ne smejo financirati državni organi, javna podjetja, organi samoupravnih lokalnih skupnosti, pravne osebe javnega prava, humanitarne organizacije, verske skupnosti, gospodarske družbe, v katerih ima država ali samoupravna lokalna skupnost več kot 25% delež v kapitalu in družbe, v katerih imajo te družbe večinski delež. Navedena sprememba zakona bo stopila v veljavo s 1. januarjem 2008.
36. 21. člena ZPolS politični stranki prepoveduje pridobivanje sredstev iz prispevkov tujih zasebnikov, fizičnih in pravnih oseb, iz prihodkov od premoženja stranke v tujini, iz volil in daril iz tujine oziroma vsakršno drugo pridobivanje sredstev ali opravljanje storitev za stranko iz tujine. Prepoved se ne nanaša na članarine in prispevke, ki jih stranka pridobiva od svojih članov v tujini.
37. Kot je že bilo omenjeno, politična stranka sme prejemati sredstva v obliki prihodkov od premoženja in dobička iz dohodka podjetja, katerega lastnica je. Podjetja v lasti političnih strank pa smejo opravljati le kulturno in založniško dejavnost (21. člen ZPolS). Za ta podjetja veljajo ista pravila poslovanja, kot veljajo za podjetja, katerih lastnica ni politična stranka. Letni prihodki stranke iz premoženja in dobička podjetja, katerega lastnica je stranka, ne smejo presegati 20% od zneska vseh letnih prihodkov stranke. Presežek teh prihodkov mora stranka nameniti v dobrodelne namene. GET je bil seznanjen, da ima zelo malo političnih strank v lasti podjetja: nobena izmed treh političnih strank, s predstavniki katerih je GET opravil razgovor, ni imela v lasti podjetja. V času obiska pa je bil podan samo en primer, da je imela politična stranka v lasti podjetje, ki se ukvarja z založniško dejavnostjo. GET ni bil seznanjen z obstojem kakršnih koli omejitev pri ponudbah podjetij, katerih lastnik je politična stranka, naročnik pa je javno podjetje: podjetja, katerih lastnica je politična stranka, so zavezana istim pravilom javnega naročanja, kot to velja za druga podjetja. Kot je bilo rečeno, je bolj pogosto, da politične stranke dobijo prihodke od premoženja drugih kot iz podjetij, katerih lastnice so, še posebej to velja za naslednike nekdanje Komunistične partije Slovenije, katere premoženje ni bilo nikoli denacionalizirano²⁸.

---

položaj kot druge koristnike storitev pravnih in fizičnih oseb ter zasebnikov oziroma, kot kupce izdelkov teh oseb.

²⁷ Statistični urad Republike Slovenije, http://www.stat.si/eng/novica_prikazi.aspx?id=718

²⁸ Glej: J. Toplak, *Financiranje strank v Sloveniji*, ter D. Smilov in J. Toplak, *Financiranje politike in korupcija v Vzhodni Evropi: Obdobje tranzicije*, stran 176-177.

38. ZPolS izrecno ne prepoveduje prispevkov anonimnih donatorjev, vendar pa morajo stranke, skladno z ZPolS, evidentirati ime in naslov donatorja (da v letnem poročilu poročajo o prispevkih, ki presegajo trikratno povprečno mesečno plačo, da preprečijo prispevke, ki presegajo desetkratno povprečno mesečno plačo in da preprečijo prispevke iz tujine). Politične stranke, s predstavniki katerih je GET opravil razgovor, so navedle, da po njihovem mnenju anonimni prispevki skoraj niso možni, saj so skoraj vsi prispevki nakazani preko bančnega nakazila; v redkih primerih, ko je prispevek gotovinski, pa se zabeleži ime in naslov tistega, ki sredstva prispeva.
39. Glede višine članarine ni nobenih omejitev, razen tistih, ki se nanašajo na zasebne prispevke (glej zgoraj). Članarine znašajo od 5 do 20 EUR, člani Stranke mladih Slovenije plačajo simbolično članarino, Socialni demokrati pa od svojih članov pričakujejo, da plačajo en odstotek svoje neto plače (čeprav je dovoljeno plačati tudi manj)²⁹. Kot je bilo že omenjeno, so prepovedani prispevki iz tujine, prihodki iz lastništva nepremičnin stranke v tujini in financiranje stranke iz tujine, vendar pa se te prepovedi ne nanašajo na plačilo članarine člana politične stranke, ki živi v tujini (21. člen ZPolS).
40. Prispevki, dani političnim strankam v denarju ali v storitvah s strani pravnih in fizičnih oseb štejejo kot davčne olajšave, vendar največ do zneska, ki je enak trikratni povprečni mesečni plači letno (59. člen Zakona o davku na dobiček pravnih oseb in 52. člen Zakona o dohodnini). Prispevek podjetja politični stranki šteje kot davčna olajšava največ do zneska trikratne mesečne plače zaposlenega v podjetju (približno 3.638,40 EUR na zaposlenega v podjetju v letu 2007).³⁰
41. Glede organizacij, povezanih s političnimi strankami, slovenske oblasti pravijo, da slovenska zakonodaja ne ureja takih oblik organizacij in da bi politične stranke lahko ustanovile ustanove, raziskovalne institute in druge nepridobitne organizacije, ki bi lahko prejele lastna sredstva in ne bi bile podvržene pravilom o financiranju političnih strank. GET je bil seznanjen, da politične stranke redko ustanovijo tovrstne organizacije, se pa člani politične stranke pogosteje združujejo v zaprtih društvih, ki formalno niso ustanovljena s strani politične stranke.
42. Ena od vrst organizacije, ki je ustanovljena v okviru politične stranke, je mladinska organizacija oziroma podmladek politične stranke. Mladinske organizacije imajo poseben status v zvezi s financiranjem in svojimi viri prispevkov. 21. člen ZPolS določa, da mladinska organizacija, ki ima status izvajalca programa nacionalnih mladinskih organizacij³¹, lahko pridobiva sredstva za sofinanciranje programov in delovanja mladinskih organizacij.

---

²⁹ In idem, stran 174-175.

³⁰ GET je bil obveščen, da je bilo za leto 2006 za davčno olajšavo prijavljenih donacij pravnih oseb sindikatom in političnim strankam v vrednosti € 1 430 000. Od začetka leta 2007 ni več davčnih spodbud za donacije sindikatom; davčna olajšava za donacije političnim strankam ostaja v veljavi.

³¹ Določenim mladinskim organizacijam je priznan poseben status »izvajalca programa nacionalne mladinske organizacije«, ki prejmejo sredstva od Ministrstva za šolstvo za in od določenih konkretnih projektov.

Volilne kampanje

43. Na podlagi 2. člena Zakona o volilni in referendumski kampanji (ZVRK) se volilna kampanja lahko začne najprej 30 dni pred dnem glasovanja, končati pa se mora najkasneje 24 ur pred dnem glasovanja. Za privatne prispevke mora organizator volilne kampanje najkasneje 45 dni pred dnem glasovanja na volitvah (oziroma najkasneje 25 dni pred dnem glasovanja na referendumu) - oziroma pred prvo finančno operacijo, povezano z volitvami, če do nje pride pred 45 dnevi pred dnevom glasovanja - odpreti poseben transakcijski račun, s katerega morajo biti plačani vsi izdatki, povezani z volitvami. (glej tudi spodaj poglavje »Izdatki«) (16. člen ZVRK).
44. Kar zadeva omejitve in prepovedi glede zasebnega financiranja volilnih kampanj, 14. člen ZVRK določa, da se za financiranje volilne kampanje uporabljajo določbe zakona, ki ureja financiranje političnih strank, če ta zakon ne določa drugače.³² Prepovedi za tuje prispevke³³ in omejitve prispevkov fizičnih ter pravnih oseb do višine desetkratne povprečne plače tako veljajo tudi za organizatorje volilnih kampanj, ki niso politične stranke. Edina prepoved zasebnih donacij je prepoved financiranja strank s strani gospodarskih družb, v katerih javni kapital presega 25 % in družb, v katerih imajo te družbe večinski delež. Nedavno sprejet amandma k 25. členu Zakona o političnih strankah (ZPolS), ki prepoveduje financiranje strank državnim organom, organom samoupravnih lokalnih skupnosti, pravnim osebam javnega prava, humanitarnim organizacijam, verskim skupnostim, javnim podjetjem, gospodarskim družbam, v katerih ima država ali samoupravna lokalna skupnost več kot 25% delež v kapitalu (kot tudi družbam, v katerih imajo te družbe večinski delež), naj bi veljal tudi za volilne kampanje od 1. januarja 2008.
45. Na skupno prejeta zasebna sredstva ni izrecne omejitve, vendar 22. člen ZVRK določa, da morajo morebitni presežek katerihkoli sredstev, ki so jih prejeli organizatorji volilnih kampanj, ki niso politične stranke, ti nameniti v humanitarne namene. GET-u je bilo razloženo, da so presežki tudi dejansko dani v dobrodelne namene. Presežka sredstev, prejetih s strani političnih strank za njihove kampanje, pa ni potrebno nameniti v dobrodelne namene, ampak je lahko porabljen za rutinske aktivnosti političnih strank (pod pogojem, da posamezni prispevki ne presegajo desetkratne povprečne mesečne plače prejšnjega leta).

Stroški

Politične stranke

46. Omejitve in prepovedi glede stroškov političnih strank obstajajo samo za volilne kampanje, katerih organizatorji so politične stranke same.
47. Zakon o volilni in referendumski kampanji (ZVRK) določa zgornjo mejo stroškov volilne kampanje. V skladu s 23. členom zakona stroški volilne kampanje za volitve v državni zbor (in slovenske člane Evropskega parlamenta) ne smejo presegati 0,40 EUR

---

³² Ne glede na prepoved prejemanja donacij iz tujine ali od tujih državljanov v Zakonu o političnih strankah, lahko organizator volilne kampanje za volitve v Evropski parlament pridobiva sredstva za volilno kampanjo iz prispevkov državljanov držav članic Evropske unije in pravnih oseb zasebnega prava iz teh držav.

³³ Izrecno je določeno, da se prepoved na tuje prispevke ne nanaša na prispevke državljanov ali pravnih oseb (zasebnega prava) drugih članic EU v zvezi z volitvami v evropski parlament .

na volilnega upravičenca³⁴ v volilnem okraju oziroma volilni enoti, v kateri je vložena lista kandidatov, oziroma v kateri kandidira posamezni kandidat. GET je bil obveščen, da se skladno z uradnimi poročili večina političnih strank ne približa meji glede višine stroškov.

48. Stroški volilne kampanje za volitve predsednika republike ne smejo preseči 0,25 EUR na posameznega volilnega upravičenca v državi. Ta znesek se lahko poveča za nadaljnjih 0,15 EUR na volilnega upravičenca v državi za kandidate v možnem drugem krogu volitev. Stroški volilne kampanje za volitve v občinske svete in župane ne smejo presegati 0,40 EUR oziroma 0,25 EUR na volilnega upravičenca v zadevni občini. V primeru drugega kroga volitev županov se lahko stroški volilne kampanje povečajo za nadaljnjih 0,15 EUR na volilnega upravičenca. Za volitve v Evropski parlament znaša zgornja meja stroškov 0,40 EUR na volilnega upravičenca, za referendum pa 0,25 EUR na volilnega upravičenca v državi oziroma lokalni skupnosti.
49. Stroški volilne kampanje so vsi stroški, ki so potrebni za izvedbo volilne kampanje za listo kandidatov ali posameznega kandidata ali za izvedbo referendumoma (15. člen Zakona o volilni in referendumski kampanji)³⁵. Če so blago ali storitve zagotovljene brezplačno ali s popustom, se kot dejanski strošek volilne kampanje upošteva cena, ki bi bila običajno zaračunana drugim strankam za takšne storitve ali blago.³⁶ Ta zahteva ne velja za fizične osebe, ki izvajajo storitve brezplačno in brez izstavitve računa (t.i. prostovoljci). GET je bil obveščen, da se strokovnjaki, ki bi brezplačno zagotovili storitve (npr. brezplačno pravno zastopanje), ne bi šteli kot prostovoljci. Za takšne storitve bi bilo treba izdati račun, njihova normalna cena pa bi morala biti navedena kot strošek kampanje. Nadalje se za stroške volilne kampanje štejejo vsi stroški, ki se nanašajo na obdobje volilne kampanje (obdobje 30 dni do 24 ur pred volitvami), ne glede na datum sklenjenega posla ali kdaj so stroški nastali ali bili plačani.
50. Vse stroške volilne kampanje mora organizator kampanje poravnati z zgoraj omenjenega bančnega računa, ki ga mora zapreti v štirih mesecih od dneva volitev.

III. TRANSPARENTNOST FINANCIRANJA POLITIČNIH STRANK – POSEBNI DEL

(i) Transparentnost (11., 12. in 13.b člen Priporočila Rec(2003)4)

Knjige in računi

51. V skladu z 24. členom ZPolS morajo stranke Državnemu zboru do 31. marca³⁷ predložiti letno poročilo o poslovanju stranke za preteklo leto, ki mora vsebovati vse prihodke in odhodke stranke ter zlasti vire prihodkov stranke v skladu z računovodskimi

³⁴ Ministrstvo za notranje zadeve na dan, ki je določen za začetek volilnih opravil, objavi na svojih spletnih straneh število volilnih upravičencev v državi, v posamezni volilni enoti in volilnem okraju, v primeru lokalnih volitev ali referendumoma na lokalni ravni pa število volilnih upravičencev v občini.

³⁵ V stroške so izrecno vključeni stroški oblikovanja, tiskanja, razobešanja in odstranjevanja plakatov, stroški oblikovanja in objavljanja predvolilnih oglaševalskih vsebin v medijih, stroški organizacije in izvedbe predvolilnih shodov, stroški oblikovanja, tiskanja, reprodukcije in razpošiljanja predvolilnega materiala (letaki, itd.), stroški odprtja, vodenja in zaprtja posebnega transakcijskega računa in drugi sorodni stroški, »nastali izključno zaradi dejanj volilne kampanje«, ki naj bi vključevali tudi režijske stroške in stroške osebja ter pisarne.

³⁶ Izvajalec storitve ali prodajalec mora na računu navesti višino popusta.

³⁷ Ta rok velja za Računsko sodišče, za dostavo podatkov DZ velja rok 30.4. – opomba KPK

predpisi (Zakon o računovodstvu in Slovenski računovodski standard 36). Politične stranke so zavezane hraniti vso dokumentacijo enak čas kot druge pravne osebe, kar je najmanj 10 let po koncu davčnega leta na podlagi Zakona o davčnem postopku, ali za vedno, na podlagi Zakona o računovodstvu³⁸.

52. Statut stranke mora natančno določati, kdo je odgovoren za materialno in finančno poslovanje stranke in tudi notranjo oziroma teritorialno organizacijo stranke (19. člen ZPolS). Statut tudi določa, kaj se v računovodske namene šteje kot del strankine strukture. GET je bil seznanjen, da se vsak ločen prihodek ali sredstva lokalnih ali regionalnih podružnic in prav tako javna sredstva od občin smatrajo kot sredstva politične stranke kot celote in so razvidna iz strankinega računa. V računih stranke so vključeni tudi prihodki gospodarskih družb, ki so v lasti stranke (za kulturne in propagandne aktivnosti). Kot je bilo že omenjeno, mladinske organizacije lahko imajo svoje vire dohodka, ampak GET-u je bilo povedano, da se ta sredstva vidijo na računu centralnega organa stranke. Društva so regulirana z Zakonom o društvih: prihodki in odhodki društev, ki so blizu političnim strankam (a formalno ne povezana z njimi), niso vključeni v račune ali finančna poročila strank.
53. GET je bil informiran, da večina političnih strank zaradi lažjega poročanja o finančnem poslovanju, izvršuje svoje finančne posle na enem glavnem bančnem računu in ima v okviru tega računa več pod-računov za regionalne ali lokalne podružnice, mladinske organizacije in druge primerne dele in notranje strukture stranke.
54. Kar se tiče računovodskih kršitev, 240. člen Kazenskega zakonika (KZ, "Ponareditev in uničenje poslovnih listin"), ki se uporablja tako za fizične kot pravne osebe, določa da "kdorkoli vpiše napačno informacijo ali ne zapiše pomembne informacije v poslovne listine (") ali s svojim podpisom potrdi takšno knjigo, listino ali spis z lažno vsebino ali omogoči sestavo knjige, listine ali spisa z lažno vsebino, se kaznuje z zaporom do dveh let", v primeru pravne osebe pa je zagrožena denarna kazen do 318 000 EUR. Politični stranki ali fizični osebi, zadolženi za računovodstvo stranke, še ni bila nikoli naložena nobena sankcija za nepravilno vodenje računov.
55. Za politične stranke (ali organizatorje volilnih kampanj) ni nobenih obveznosti o izvrševanju notranje (interne) revizije. GET je bil obveščen, da se včasih notranje revizije opravljajo na podlagi statuta politične stranke, na primer s strani nadzornega odbora, postavljenega od stranke. Uporaba zapriseženega neodvisnega revizorja ni zahtevana.

Dolžnost poročanja

Politične stranke

56. Kot je navedeno zgoraj, morajo politične stranke, skladno s 24. členom ZPolS, do 31. marca tekočega leta predložiti letno poročilo o poslovanju stranke za preteklo leto, ki mora vsebovati vse prihodke in odhodke stranke ter zlasti vire prihodkov stranke v skladu z računovodskimi predpisi. V tem poročilu morajo biti posebej prikazani podatki o imenu in naslovu donatorja (in višina prispevka), katerega prispevek presega trikratno

---

³⁸ Zakon o računovodstvu (ZR) ureja vodenje poslovnih knjig ter izdelavo letnih poročil za pravne osebe, ki ne vodijo poslovnih knjig na podlagi zakona o gospodarskih družbah, Zakona o gospodarskih javnih službah in Zakona o društvih.

povprečno mesečno plačo v preteklem letu, in podatki o stroških volitev. V poročilu mora biti navedeno tudi premoženje stranke, posebej pa morajo biti navedene vse spremembe premoženja, vključno z navedbo »virov sredstev za povečanje premoženja, če to povečanje presega skupni znesek petih povprečnih bruto plač v preteklem letu« (tj. 6.064 EUR v letu 2007).

57. Ministrstvo za finance je izdalo pravilnik³⁹, ki precizneje določa vsebino letnega poročila za politične stranke. Letno poročilo o poslovanju politične stranke vsebuje računovodsko in poslovno poročilo, bilanco stanja ter izkaz prihodkov in odhodkov stranke (vključujoč vse notranje organizacijske enote stranke in podjetja stranke). Pravilnik določa standardizirane tabele za (1) izkaze o prihodkih⁴⁰ in odhodkih⁴¹, (2) prispevke/ donacije (vključno s članarinami) fizičnih in pravnih oseb ter zasebnikov, ki trikrat presegajo povprečno mesečno plačo v preteklem letu⁴², (3) sredstva, vire sredstev, odgovornost za sredstva in razliko v vrednosti sredstev v primerjavi s preteklim letom, (4) neopredmetena dolgoročna sredstva in opredmetena osnovna sredstva, ter (5) stroške volilnih kampanj⁴³. Tolmačenje tega pravilnika je v pristojnosti Ministrstva za finance.
58. Pred oddajo poročila Državnemu zboru mora poročilo pregledati Računsko sodišče Republike Slovenije. Ne glede na določbe ZPolS, ki določa, da je stranka dolžna računskemu sodišču predložiti letno poročilo v pregled najkasneje do 31. marca tekočega leta, je bil GET seznanjen, da je skrajni rok za oddajo 28. februar. Računsko sodišče pregleda in poda oceno poročila, zapis o pregledu pa se kot priloga priloži poročilu Državnemu zboru (24. člen ZPolS).
59. V skladu z 18. členom Zakona o volilni in referendumski kampanji morajo organizatorji volilne kampanje za volitve v državni zbor, Evropski parlament, predsednika republike in za referendum na državni ravni najkasneje v 15 dneh po zaprtju bančnega računa⁴⁴ za volilno kampanjo državnemu zboru in računskemu sodišču predložiti finančno poročilo o:
- skupni višini zbranih in porabljenih sredstev za volilno kampanjo,
  - prispevkih, ki presegajo trikratno povprečno mesečno plačo (3.638,40 EUR v letu 2007), razen prispevkov, danih političnim strankam v skladu z določbami Zakona o političnih strankah,
  - posojilih, katerih zneski presegajo trikratno povprečno mesečno plačo v preteklem letu, vključno z navedbo posojilodajalca,

³⁹ Pravilnik o vsebini in obliki letnega poročila in skrajšanega letnega poročila političnih strank, Uradni list Republike Slovenije, št. 2/01.

⁴⁰ Prihodki so razčlenjeni po posameznih virih: članarine, prispevki zasebnikov, pravnih in fizičnih oseb, prihodki od premoženja, prihodki od daril, prihodki od volil, prihodki iz državnega proračuna, prihodki iz proračuna lokalne skupnosti, dobiček iz dohodka podjetja, katerega lastnik je, izredni prihodki in preneseni presežek prihodkov.

⁴¹ Razčlenjeno na stroške, stroške materiala, stroške storitev, popravke obratnih sredstev, amortizacijo, rezervacijo, stroške dela, druge stroške, odhodke za financiranje, izredne odhodke, presežek prihodkov, prenesen iz prejšnjih let.

⁴² To vključuje skupne letne prispevke ter ime in sedež pravne osebe, ime in naslov fizične osebe ali zasebnika.

⁴³ To je razčlenjeno na podatke o stroških tiskanja in razobešanja plakatov, oblikovanja in objavljanja predvolilnih oglaševalskih vsebin v medijih, organizacije predvolilnih shodov in stroške oblikovanja, tiskanja, reprodukcije in razpošiljanja predvolilnega materiala.

⁴⁴ V skladu s 16. členom Zakona o volilni in referendumski kampanji mora biti ta račun zaprt v štirih mesecih po dnevu volitev. Finančno poročilo o volilni oziroma referendumski kampanji je treba predložiti v štirih mesecih in pol po dnevu volitev oziroma referendumu.

- o odloženih plačilih⁴⁵, ki presegajo trikratno povprečno mesečno plačo v preteklem letu, vključno z navedbo fizične ali pravne osebe, ki je odobrila odlog plačila.
60. Organizatorji volilne kampanje za volitve županov in občinskih svetov ali za referendum na lokalni ravni (19. člen Zakona o volilni in referendumski kampanji) morajo v 15 dneh po zaprtju bančnega računa za volilno kampanjo občinskemu svetu in računskemu sodišču predložiti poročilo o skupni višini zbranih in porabljenih sredstev za volilno kampanjo, vključno s podatki o virih sredstev in nameni, za katere so bila ta sredstva porabljena, kot tudi vse podatke o prispevkih, posojilih in odloženih plačilih.
61. Skladno z 20. in 41. členom Zakona o volilni in referendumski kampanji bi moral minister za finance v treh mesecih po uveljavitvi zakona (to je do konca avgusta 2007) podrobneje določiti vsebino in obrazce finančnih poročil organizatorjev volilne kampanje. V času obiska s strani GET predpis, s katerim bi se navedeno vprašanje uredilo, še ni bil pripravljen, niti ni bilo mogoče najti osebe na Ministrstvu za finance, ki bi bila odgovorna za njegovo pripravo. GET je bil po obisku obveščen, da je bil 23. oktobra 2007 izdan Pravilnik o vsebini in obliki poročil o zbranih in porabljenih sredstvih za volilno in referendumsko kampanjo, ki je začel veljati 20. novembra 2007 (Uradni list RS, št. 105/07).

Tretje osebe

62. Od donatorjev, tako fizičnih kot pravnih oseb, zakonodaja ne zahteva da prijavijo donacije političnim strankam ali volilnim kampanjam.

Dostop do računovodskih podatkov

Politične stranke

63. V primeru, da bi Računsko sodišče izvajalo revizijo poslovanja politične stranke, bi imelo dostop do vseh finančnih podatkov in računovodskih zapisnikov, enako tudi organi kazenskega pregona pri preiskovanju kaznivega dejanja.
64. Poleg tega drugi člen ZPolS določa, da mora biti vso finančno in materialno poslovanje političnih strank javno. Je pa GET bil obveščen, da računovodski in ostali finančni podatki političnih strank ne sodijo pod Zakon o dostopu do informacij javnega značaja.

Volilne kampanje

65. Finančni podatki organizatorjev volilnih kampanj so dosegljivi Računskemu sodišču (in, če je to potrebno, organom pregona v kazenskem postopku). V zvezi z dostopom Računskega sodišča 4. odstavek 29. člena ZVRK določa, da so organizator volilne kampanje, Banka Slovenije in poslovne banke, pri katerih so organizatorji volilne kampanje odprli posebne transakcijske račune, dolžne na zahtevo računskega sodišča predložiti listine, ki so potrebne za izvedbo revizije ter omogočiti vpogled v svoje poslovne knjige in evidence. Zakon tudi določa, da »Računsko sodišče lahko v skladu s svojimi pristojnostmi opravi tudi druge poizvedbe, ki so potrebne za izvedbo revizije.«

---

⁴⁵ Za odložena plačila se štejejo vsa plačila, ki se izvedejo kasneje kot 30 dni po opravljeni storitvi ali dobavi blaga. Plačila se ne smejo odložiti za več kot 90 dni (drugi odstavek 18. člena).

Dolžnost objavljanja

Politične stranke

66. ZPolS v 24. členu določa, da je stranka, ki je v preteklem letu prejela sredstva iz državnega proračuna, proračuna lokalnih skupnosti ali prispevke, ki presegajo trikratno povprečno mesečno plačo v preteklem letu, dolžna skrajšano letno poročilo objaviti v Uradnem listu Republike Slovenije najkasneje do 31. maja tekočega leta. V praksi samo majhne stranke ne zapadejo pod to obveznost. Prej omenjeni pravilnik Ministrstva za finance o vsebini letnega poročila določa, kateri podatki morajo biti vključeni v skrajšano letno poročilo in sicer so to zbrani podatki o prihodkih⁴⁶, odhodkih⁴⁷, presežkih prihodkov nad odhodki (ali presežki odhodkov nad prihodki), nepremičninah⁴⁸ in (obveznostih) terjatvah⁴⁹.
67. Politične stranke in Državni zbor niso dolžni objaviti neskrajšanega letnega poročila stranke ali omogočiti javno objavo le-tega. GET je bil seznanjen, da ni praksa političnih strank, da bi objavljale podatke o finančnem poslovanju in/ali letno poročilo na svojih spletnih straneh, vendar pa bi bili ti podatki dostopni na zahtevo Računskemu sodišču. Računsko sodišče je v obdobju od leta 2004 do 2007 prejelo samo eno zahtevo za dostop do letnega poročila politične stranke. Poleg tega se zdi, da so letna poročila na zahtevo dostopna pri Državnemu zboru in političnih strankah.

Volilne kampanje

68. V 21. členu Zakona o volilni in referendumski kampanji (ZVRK) je določeno, da postanejo poročila, ki so jih organizatorji volilne kampanje dolžni predložiti državnemu zboru in računskemu sodišču za volitve v državni zbor, Evropski parlament, za volitve predsednika republike in referendum na državni ravni oziroma občinski ravni, za volitve v občinske svete, župana in referendum na lokalni ravni, javni po njihovi predložitvi državnemu zboru, občinskemu svetu oziroma računskemu sodišču. Poročila se objavijo na spletnih straneh računskega sodišča, na zahtevo pa je dostop do njih mogoč tudi preko državnega zbora oziroma občinskega sveta.

ii. Nadzor (14. člen Priporočila Rec(2003)4)

69. Tako pri nadzoru rednega finančnega poslovanja političnih strank kot pri nadzoru financiranja volilnih kampanj igra glavno vlogo Računsko sodišče. Prvi člen Zakona o računskem sodišču določa, da je Računsko sodišče najvišji revizijski organ za kontrolo državnih računov, državnega proračuna in celotne javne porabe v Republiki Sloveniji. Določa tudi, da je Računsko sodišče v razmerju do drugih državnih organov samostojen in neodvisen državni organ in da aktov, s katerimi računsko sodišče izvršuje svojo

---

⁴⁶ To vključuje podatke o vrstah stroškov, kar je razčlenjeno na prihodke iz (1) državnega proračuna, (2) proračuna lokalnih skupnosti, (3) skupnega zneska prispevkov pravnih, fizičnih oseb in zasebnikov, (4) skupnega zneska prispevkov, ki presegajo trikratne povprečno mesečno plačo in (5) druge prihodke.

⁴⁷ To je razčlenjeno na (1) stroške volitev in (2) druge stroške in izredne odhodke.

⁴⁸ To je razčlenjeno na (1) opredmetena osnovna sredstva, (2) dolgoročne finančne naložbe, (3) kratkoročne finančne naložbe, (4) gotovina na računih in (5) druga sredstva.

⁴⁹ To je razčlenjeno na (1) ustanovitveni vložek, (2) dolgoročne obveznosti iz financiranja, (3) kratkoročne obveznosti iz poslovanja ter (4) druge obveznosti.

revizijsko pristojnost, ni dopustno izpodbijati pred sodišči niti pred drugimi državnimi organi.

70. Zakon o Računskem sodišču navaja različne nezdružljivosti in vsebuje določbe o preprečevanju konflikta interesov. Med drugim določa, da funkcija člana računskega sodišča, funkcija vrhovnega državnega revizorja in funkcija sekretarja računskega sodišča ni združljiva s funkcijo v organih politične stranke.
71. Računsko sodišče je odgovorno neposredno Državnemu zboru, kateremu posreduje poročilo o svojem delu najmanj enkrat letno. Proračun Računskega sodišča določi Državni zbor na predlog Računskega sodišča.

Politične stranke

72. Kot je omenjeno zgoraj, Računsko sodišče na podlagi 24. člena Zakona o Političnih strankah (ZPolS) nadzira letna poročila političnih strank, vendar je treba opomniti, da je ta nadzor vsebinsko ožji kot revizija, ker preverja prima facie usklajenost letnega poročila z zakonodajo in ne preverja ali navskrižno primerja vsebine finančnega poročila, niti preverja knjigovodskih listin stranke. Zakon o Računskem sodišču (ZRacS-1) določa, da ima slednje pravico revidiranja⁵⁰ pravilnosti in smotnosti poslovanja⁵¹ uporabnikov javnih sredstev in lahko revidira »preteklo kakor tudi načrtovano poslovanje uporabnika javnih sredstev«. Teoretično lahko Računsko sodišče nadzira pravilnost in/ali smotnost poročil političnih strank, ki pridobijo javna (in včasih občinska) sredstva, vendar česa takšnega Računsko sodišče še ni opravilo. GET je bil obveščen o razlogih in sicer, da: 1.) Računsko sodišče v svojem postopku uporablja kriterij tveganja in zaznava glavna tveganja zunaj političnih strank in 2.) nima dovolj sredstev za nadziranje vseh političnih strank v enem letu, temveč bi bilo preveč politično občutljivo nadzirati samo eno ali nekoliko političnih strank. Iz tega sledi, da je nadzor Računskega sodišča v smislu strankarskih običajnih postopkov omejen na pregled strankarskih letnih poročil.
73. Slovenske oblasti navajajo, da Računsko sodišče tekom revizije strankarskih letnih poročil ocenjuje:
- pravočasnost poročila;
  - zakonitost poročila v skladu z zakonodajo Ministrstva za finance o vsebini in obliki letnega poročila in skrajšanega letnega poročila;
  - ali finančna poročila opredeljujejo vsak izvor financiranja;
  - ali poročilo predstavlja presežek prihodka;
  - ali je presežek bil podarjen v dobrodelne namene;
  - ali poročilo vsebuje podatke o pravnih, fizičnih ali zasebnih oseb, katerih prispevek presega trikratni znesek povprečne mesečne plače iz preteklega leta;
  - ali posamezne donacije ne presegajo desetkratnega zneska povprečne mesečne plače iz preteklega leta;
  - ali poročilo vsebuje podatke o dobičkih in spremembah dobičkov stranke;

---

⁵⁰Revidiranje pravilnosti poslovanja je pridobivanje ustreznih in zadostnih podatkov za izrek mnenja o skladnosti poslovanja s predpisi in usmeritvami, ki jih mora upoštevati uporabnik javnih sredstev pri svojem poslovanju (20. člen (3), ZRacS-1).

⁵¹ Revidiranje smotnosti poslovanja je pridobivanje ustreznih in zadostnih podatkov za izrek mnenja o gospodarnosti, mnenja o učinkovitosti ali mnenja o uspešnosti poslovanja.

- ali je bilanca bila pripravljena na podlagi Zakona o računovodstvu in Slovenskega računovodskega standarda 36; ter
  - ali so prikazani vsi izdatki volilne kampanje, katero je organizirala politična stranka.
74. Pred oddajo poročila državnemu zboru mora poročilo pregledati in oceniti Računsko sodišče Republike Slovenije; zapis o pregledu pa se kot priloga priloži poročilu. Predsednik državnega zbora lahko zahteva dopolnitev poročila, če ni sestavljeno v skladu z določbami zakona (24. člen, Zakon o političnih strankah / ZPoIS). Stranki, ki ne izpolni obveznosti iz prvega in tretjega odstavka 24. člena, se financiranje iz državnega proračuna lahko ustavi, dokler ne izpolni obveznosti.
75. GET je bil seznanjen, da Računsko sodišče porabi manj kot 30 dni na leto za revizijo letnih poročil političnih strank in ne uporablja drugih virov, razen tistih, ki jih je predložila stranka.
76. Poročila o reviziji letnih poročil političnih strank niso objavljena – niti na spletni strani računskega sodišča niti kje drugje -, vendar (kot je že omenjeno zgoraj) se lahko dobijo na podlagi zahteve Računskemu sodišču.
77. Če ugotovi utemeljen sum storitve kaznivega dejanja pri reviziji letnih poročil političnih strank, lahko računsko sodišče predlaga začetek ustreznih postopkov ali vloži kazensko ovadbo. Računsko sodišče lahko opravi revizijo na predlog fizične ali pravne osebe v skladu z letnim programom, vendar odloči samostojno, ali bo revizijo opravilo ali ne. Od leta 1994, ko je Zakon o političnih strankah stopil v veljavo, računsko sodišče ni nikoli opravilo revizije politične stranke na pobudo pravne ali fizične osebe, čeprav je dobilo vsaj en zahtevek. Ko se je odločalo o tem zahtevku, je ugotovilo, da revizija politične stranke ne bi utemeljila ali spodbila pritožbe glede očitanih nepravilnosti, ker se je ta nanašala na tretje osebe.
78. Drugo telo, ki bi lahko opravilo revizijo političnih strank, ali delujejo v skladu z Zakonom o političnih strankah, je Ministrstvo za finance. Na podlagi 27. člena Zakona o političnih strankah Ministrstvo za finance nadzira izvrševanje določb tega zakona v zvezi s financiranjem političnih strank. To se predvsem nanaša na določbe Zakona o političnih strankah o prekinitvi javnega financiranja v primeru izbrisa iz registra, vire financiranja političnih strank, pogoje prispevkov/podpor, letno poročilo politične stranke in prepoved financiranja iz javnih sredstev.
79. Nazadnje so letna poročila političnih strank, vključno s poročilom o reviziji računskega sodišča, predložena Državnemu zboru (predsedniku). Vloga Državnega zbora pri nadzoru skladnosti z zakonodajo o financiranju političnih strank je omejena (če sploh obstaja): GET ni bil seznanjen o aktivnostih (razprave, zaslišanja ali drugo) v zvezi z letnimi poročili političnih strank.

Volilne kampanje

80. Računsko sodišče v skladu z 29. členom Zakona o volilni in referendumski kampanji v šestih mesecih po zaprtju bančnega računa za volilno kampanjo (najkasneje v desetih mesecih po dnevu volitev oziroma referendumu) opravi revizijo pri tistih organizatorjih volilne kampanje za volitve v državni zbor, Evropski parlament, predsednika republike

(kot tudi pri organizatorjih referendumске kampanje na državni ravni), ki so upravičeni do delnega povračila stroškov volilne kampanje. Računsko sodišče lahko opravi tudi revizijo pri organizatorjih volilne kampanje za volitve v občinske svete in župane (tretji odstavek 29. člena Zakona o volilni in referendumski kampanji).

81. Računsko sodišče z revizijo volilnih kampanj preizkusi skupno višino zbranih in porabljenih sredstev za volilno kampanjo, ali je organizator volilne kampanje pridobil in uporabil sredstva v skladu z zakonodajo (t.j. Zakonom o volilni in referendumski kampanji in Zakonom o političnih strankah), ali so podatki, ki jih je organizator volilne kampanje navedel v poročilu računskemu sodišču, točni, in zneske povračila stroškov volilne kampanje, do katerega je upravičen organizator volilne kampanje.
82. Slovenske oblasti navajajo, da lahko računsko sodišče pri izvajanju revizije uporablja tudi podatke iz drugih virov, kot npr. iz poročil medijev in bank. Na zahtevo računskega sodišča morajo organizatorji volilne kampanje, Banka Slovenije in poslovne banke, pri katerih je organizator volilne kampanje odprl bančni račun za volilno kampanjo, predložiti dokumente, ki so potrebni za izvedbo revizije, in omogočiti dostop do računovodskih podatkov. V četrtem odstavku 29. člena Zakona o volilni in referendumski kampanji (ZVRK) je določeno, da lahko računsko sodišče opravi tudi druge poizvedbe, potrebne za izvedbo revizije, kar omogoča dostop do podatkov, s katerimi razpolagajo tretje osebe. Če pri opravljanju revizije pri organizatorju volilne kampanje računsko sodišče sumi, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, lahko predlaga začetek ustreznih postopkov ali vloži kazensko ovadbo.
83. Za izvajanje revizij volilnih kampanj ni določenih stalnih revizorjev. Revizije volilnih kampanj se izvajajo poleg rednih revizijskih aktivnostih. GET je bil obveščen, da bi bila za izvedbo revizije organizatorjev volilne kampanje določena dva revizorja (za volitve v državni zbor v letu 2004 je bilo 27 organizatorjev volilnih kampanj).
84. Revizijska poročila računskega sodišča se objavljajo na spletnih straneh računskega sodišča, v skladu s 30. členom Zakona o volilni in referendumski kampanji pa so objavljena tudi v glasilu državnega zbora.
85. Kot je navedeno zgoraj, so organizatorji volilne kampanje (za volitve v državni zbor, evropski parlament in predsednika republike ter za referendum na državni ravni) dolžni predložiti poročilo državnemu zboru v 15 dneh po zaprtju bančnega računa za volilno kampanjo. Poročila organizatorjev volilne kampanje obravnava komisija državnega zbora za nadzor javnih financ, strankarska komisija, v kateri je vsaka politična stranka v državnem zboru zastopana z enim članom. GET je bil obveščen, da je imela komisija za nadzor javnih financ v oktobru 2005 zasedanje glede poročil o volilni kampanji za volitve v državni zbor in Evropski parlament v letu 2004. Po tem zasedanju je komisija vladi predlagala, da na podlagi priporočil računskega sodišča pripravi spremembe starega Zakona o volilni kampanji. Navedeno je vodilo do sprejetja novega Zakona o volilni in referendumski kampanji.
86. Organizatorji volilne kampanje za volitve županov in občinskih svetov ter referendumov na lokalni ravni so dolžni predložiti poročilo občinskemu svetu. GET ni uspel pridobiti jasne slike o obsegu nadzora s strani občinskih svetov, predvideva pa, da je lahko zelo raznolik.

iii. Sankcije (16. člen Priporočila št. Rec (2003)4)

Politične stranke

87. Politične stranke (in drugi subjekti, kot jih določa ZPolS) odgovarjajo za prekršek, če ne izpolnijo obveznosti, ki jih določa ZPolS, kazensko pa so odgovorne tudi za kazniva dejanja kot npr. kazniva dejanja pri vodenju poslovnih knjig (glej zgoraj), povezana s financiranjem kampanje ali politične stranke, skladno z Zakonom o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja.
88. Slovenske oblasti navajajo, da Ministrstvo za finance nadzoruje implementacijo določb ZPolS, ki se nanašajo na financiranje političnih strank, kar vključuje tudi nalaganje sankcij v primeru kršitev določb. GET ni ugotovil, da bi Ministrstvo za finance kadarkoli uvedlo postopek v primeru kršitev določil ZPolS. Kljub temu, skladno z 28. členom ZPolS, Ministrstvo za finance politični stranki lahko izreče globo v višini od 4.150 do 20.850 EUR v primeru naslednjih kršitev:
- če v tridesetih dneh po sprejemu finančnega poročila o poslovanju stranke za preteklo leto, ne nameni presežka prihodkov (tj. prihodkov od premoženja in dobička podjetij, katerih lastnica je politična stranka, ki presegajo 20 odstotkov vseh letnih prihodkov stranke) v dobrodelne namene ter o tem ne obvesti Državnega zbora;
  - če pridobi sredstva ali drugo premoženjsko korist iz nedovoljenih virov;
  - če stranka ne predloži letnega poročila Računskemu sodišču in Državnemu zboru do 31. marca;
  - če poročilo stranke ne vključuje vseh zahtevanih podatkov⁵² ali če stranka, ki pridobi sredstva iz državnega proračuna, proračuna lokalnih skupnosti, ali pridobi prispevke, ki presegajo trikratno povprečno mesečno plačo v preteklem letu (3.638,40 EUR v letu 2007), ne objavi skrajšanega poročila v Uradnem Listu Republike Slovenije do 31. maja tekočega leta;
  - če od iste pravne ali fizične osebe ter zasebnika v enem letu pridobi sredstva v višini, ki presegajo desetkratno povprečno mesečno plačo za preteklo leto (kar je leta 2007 znašalo 12.128 EUR).
89. Nadalje lahko Ministrstvo za finance, v skladu z določili ZPolS⁵³, z globo v višini od 350 do 850 EUR kaznuje za prekršek tudi odgovorno osebo stranke, ki stori zgoraj omenjene prekrške.
90. Ministrstvo za finance lahko z globo v višini od 4.150 do 20.850 EUR kaznuje za prekršek javni zavod, javno podjetje, organ lokalne skupnosti, humanitarno organizacijo, versko skupnost kot tudi gospodarsko družbo, v katere je vložen javni kapital v višini najmanj 50%, v kolikor financirajo stranko. Z globo v višini od 417 do

---

⁵² Poročilo mora vsebovati vse prihodke in odhodke stranke še zlasti pa vire prihodkov stranke v skladu z računovodskimi predpisi. V tem poročilu morajo biti posebej prikazani podatki o prispevkih, ki presegajo trikratno povprečno mesečno plačo (ime in sedež oziroma naslov pravne oziroma fizične osebe ter skupni znesek vseh letnih prispevkov), podatki o premoženju stranke in vse spremembe premoženja (vključno z navedbo virov sredstev za povečanje premoženja, v kolikor to povečanje presega skupni znesek petih povprečnih bruto plač)

⁵³ Kot že povedano, mora statut politične stranke določati osebo, odgovorno za materialno in finančno poslovanje stranke (19. člen ZPolS). Ta odgovornost je osebna odgovornost, zoper njo pa se lahko uvede postopek zaradi kršitev določb ZPolS.

2.086 EUR se kaznuje za prekršek tudi odgovorna oseba pravne osebe, ki stori navedene prekrške. Kot že omenjeno, je bil po obisku GET spremenjen 25. člen ZPolS, ki sedaj določa, da državni organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti, pravne osebe javnega prava, humanitarne organizacije, verske skupnosti, javna podjetja, kot jih določa zakon, ki ureja preglednost finančnih postopkov, gospodarske družbe, v katerih ima država ali samoupravna lokalna skupnost več kot 25% delež v kapitalu, in družbe, v katerih imajo te družbe večinski delež, kot ga opredeljuje zakon, ki ureja gospodarske družbe, ne smejo financirati strank. Navedene pravne osebe se lahko kaznujejo z globo v višini od 4.150 do 20.850 EUR, z globo v višini od 400 do 600 EUR pa se lahko kaznuje za prekršek tudi odgovorna oseba pravne osebe in odgovorna oseba v državnem organu ali v samoupravni lokalni skupnosti. Sprememba navedenega člena bo stopila v veljavo s 1. januarjem 2008.

91. Nenazadnje, na podlagi 24. člena ZPolS pristojno delovno telo Državnega zbora oziroma župan lokalne skupnosti odloči, da se financiranje iz državnega proračuna oziroma proračuna lokalne skupnosti stranki, ki ne predloži letnega poročila Računskemu sodišču in Državnemu zboru do 31. marca ali če stranka ne objavi skrajšanega letnega poročila v Uradnem listu Republike Slovenije, odloži, dokler stranka ne izpolni obveznosti.

Volilne kampanje

92. Organizatorji volilnih in referendumskih kampanj, kar lahko vključuje tudi politične stranke, so odgovorni za prekrške v primeru kršitev določb ZVRK (in so lahko tudi kazensko odgovorni zaradi kaznivih dejanj, storjenih v povezavi s financiranjem volilnih kampanj).
93. Zakon o volilni in referendumski kampanji v členih od 32 do 39 določa različne kazni za kršitve tega zakona. Te kazni so predstavljene v Prilogi 1.
94. Te kazni lahko izreče Inšpektorat Ministrstva za notranje zadeve. Izjema so kršitve, povezane s plakatiranjem, pri katerih lahko kazni izreče inšpekcija lokalne skupnosti ali občinska redarska služba (40. člen ZVRK).
95. Če je organizator volilne kampanje pri porabi sredstev presegel dovoljeno vsoto za več kot deset odstotkov, se mu delna povrnitev sredstev za volilno kampanjo, ki jo prejme iz proračuna, lahko zmanjša za polovico; če je dovoljeni limit presegel za več kot 30 odstotkov, organizator volilne kampanje izgubi pravico do delne povrnitve sredstev, porabljenih za volilno kampanjo. V primeru, da organizator volilne kampanje politične stranke preseže dovoljeni limit za več kot deset odstotkov, se stranki lahko sredstva, ki jih prejema iz proračuna (državnega ali občinskega, odvisno od vrste volitev) na podlagi Zakona o političnih strankah, zmanjšajo za polovico za obdobje enega leta. Če limit preseže za več kot 30 odstotkov, lahko politična stranka izgubi pravico do proračunskih sredstev v celoti za obdobje enega leta. Odločitev o zmanjšanju ali izgubi pravice do proračunskih sredstev lahko sprejme Računsko sodišče takoj, ko je revizijsko poročilo dokončno. Zoper odločitev Računskega sodišča je mogoče sprožiti upravni spor.

Statistika

96. V obdobju 1998-2004 je Računsko sodišče sprožilo predloge za začetek postopka o prekršku pri Sodniku za prekrške na podlagi Zakona o volilni kampanji, ki je veljal do maja 2007, v štirih primerih v letu 1998 (v zvezi s predsedniškimi volitvami), v petih primerih v letu 2001 (v zvezi z volitvami v Državni zbor), in v štirih primerih v letu 2004 (v zvezi z volitvami v Evropski parlament). Šlo je za naslednje kršitve:
1. organizator volilne kampanje ni zbiral in porabljal sredstev preko posebnega bančnega računa za volilno kampanjo,
  2. organizator volilne kampanje je prejel sredstva od prepovedanega vira,
  3. organizator volilne kampanje ni oddal poročila v zakonitem roku,
  4. organizator volilne kampanje ni odprl posebnega bančnega računa v predpisanem roku,
  5. pravne osebe so financirale politične stranke v nasprotju z zakonom.

V vseh, razen v enem primeru (kjer je organizator volilne kampanje plačal kazen), so se postopki končali neuspešno zaradi zastaranja ali zaradi prepozno začete postopka. Sodnik za prekrške je bil ukinjen leta 2004 in do novega Zakona o volilni in referendumski kampanji ni bilo organa, ki bi lahko izrekal kazni v zvezi z volilno kampanjo.

97. V zvezi s kršitvami pravil financiranja strankarskega rednega poslovanja (torej zunaj volilne kampanje, na podlagi ZPolS) nikoli ni bila izrečena nobena sankcija.

Imuniteta

98. Slovenska zakonodaja ne predvideva imunitete za prekrške, storjene v zvezi s financiranjem političnih strank in/ali volilne kampanje. Za morebitna kazniva dejanja, storjena v zvezi s financiranjem političnih strank ali volilnih kampanj pa člani parlamenta (torej Državnega zbora in Državnega sveta) uživajo imuniteto⁵⁴. Predsednik republike ne uživa imunitete.

Zastaranje

99. Kršitve v Zakonu o političnih strankah (ZPolS) in v Zakonu o volilni in referendumski kampanji (ZVRK) so opredeljene kot prekrški. Po 42. členu Zakona o prekrških (ZP-1 UPB4, uradni list 3/2007) znaša relativni zastaralni rok dve leti od dneva storitve prekrška. Zastaralni rok se lahko prekine, a v nobenem primeru ne more postopek trajati več kot 4 leta od dneva storitve prekrška (absolutni zastaralni rok). Skladno s 44. členom tega zakona se mora sankcija za prekršek izvršiti v dveh letih od dneva, ko je odločitev o kazni postala pravnomočna.

IV. ANALIZA

100. V preteklem desetletju je Slovenija naredila vrsto korakov pri sprejemanju zakonodaje, da bi izboljšala preglednost in nadzor političnega financiranja. Financiranje političnih strank in volilnih (ter referendumskih) kampanj je predmet dveh različnih sklopov

---

⁵⁴ Poslanec ne sme biti priprt niti se zoper njega ne sme začeti kazenski postopek brez dovoljenja državnega zbora ali državnega sveta, razen če je bil zaloten pri kaznivem dejanju, za katero je predpisana kazen zapora nad pet let. Državni zbor lahko prizna imuniteto tudi poslancu, ki se nanjo ni skliceval ali ki je bil zaloten pri kaznivem dejanju iz prejšnjega stavka.

določb - to je IV. poglavja Zakona o političnih strankah (ZPolS)⁵⁵ in Zakona o volilni in referendumski kampanji (ZVRK). Slednji je začel veljati šele maja 2007. Zato v času obiska GET z uporabo zakona še ni bilo izkušenj. Prve volitve, izvedene skladno z Zakonom o volilni in referendumski kampanji, so bile volitve predsednika republike v oktobru 2007.

101. Zakona določata mešani način financiranja političnih strank in volilne kampanje z zagotavljanem javnega financiranja in dopuščanjem zasebnih prispevkov, v okviru predpisanih omejitev. Javno financiranje volilnih kampanj sestoji iz delnega povračila stroškov volilne kampanje (do 0,33 EUR za glas, oddan za listo kandidatov za volitve v državni zbor), medtem ko so politične stranke v skladu z Zakonom o političnih strankah upravičene tudi do javnih sredstev, če so prejele en odstotek glasov, oddanih na volitvah za državni zbor. Videti je, da predstavlja javno financiranje glavni vir prihodkov večine političnih strank – vsaj na podlagi poročil političnih strank. Iz poročil o prihodkih in izdatkih sedmih političnih strank, zastopanih v parlamentu v letu 2006, ki jih je za GET priskrbela Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, sta samo dve stranki – SDS in SLS, ki v poročilu nista navedli nobenih prihodkov iz javnih sredstev, čeprav sta v skladu s podatki pristojnih oseb (glej odstavek 25. zgoraj) v letu 2006 prejeli takšna sredstva - prejeli več zasebnih prispevkov (kar vključuje tudi članarino) kot javnih sredstev. Pri ostalih političnih strankah so v skladu z njihovimi uradnimi poročili vsaj polovico in v nekaterih primerih do 90 % njihovih prihodkov predstavljala javna sredstva.⁵⁶ Članstvo se je v strankah skozi pretekla leta zmanjševalo⁵⁷, zato članarina ne predstavlja večjega dela prihodkov strank.
102. Na papirju izpolnjuje slovenska zakonodaja o političnem financiranju mnogo zahtev iz Priporočila Sveta ministrov. Vseeno pa v predpisih obstaja več praznin in tudi pomanjkljivosti v praksi (vsaj na podlagi starega Zakona o volilni kampanji), ki jih je treba navesti. Glede prakse pri financiranju političnih strank in volilnih kampanj je bil GET iz različnih primerov obveščen o strankah, ki so (se jih sumi) prejele prispevke iz nedovoljenih virov ali teh prispevkov niso razkrile. Ti primeri vključujejo (niso pa omejeni na) parlamentarne volitve v letu 2000, ko nobena izmed parlamentarnih strank ni v celoti ravnala v skladu z Zakonom o volilni kampanji – dve politični stranki sta uporabljali več kot 30 računov (čeprav je lahko imel organizator volilne kampanje odprt samo en račun), tuj prispevek združenju članov stranke je bil uporabljen za financiranje kampanje ene izmed političnih strank (v uspešnem poskusu obiti prepoved tujih prispevkov političnim strankam), primere podjetij v lasti države, ki so financirala kampanje političnih strank na lokalnih volitvah v letu 2006 v nasprotju s prepovedjo dajanja prispevkov s strani podjetij, ki so v več kot 50% lasti države⁵⁸, posojila iz tujine,

---

⁵⁵ Zakon je bil sprejet v letu 1994 in spremenjen v letu 2000 zaradi odločbe ustavnega sodišča, s katero je to ugotovilo neustavnost določb, ki so omogočale samo javno financiranje tistih strank, ki so zastopane v parlamentu. Nadaljnje spremembe so bile sprejete v oktobru 2007 in začnejo veljati novembra 2007 in januarja 2008.

⁵⁶ To se sklada s podatki iz drugih virov, ki nakazujejo, da so v skladu s poročili strank v letu 2000 javna sredstva predstavljala več kot 70 % prihodkov LDS, SDS, DeSUS in SNS. Samo v primeru ZLSD je javno financiranje predstavljalo zgolj 40% njihovih prihodkov. Bilo pa je navedeno, da je ta stranka kot naslednica bivše komunistične partije (katere premoženje ni bilo nikoli nacionalizirano) relativno bogata v primerjavi z ostalimi strankami. Glej Toplak (2007), str. 184.

⁵⁷ GET je bil obveščen, da imajo nekatere stranke celo težave najti dovolj članov, da bi zapolnile vse sedeže, ki so jih osvojile na lokalnih volitvah.

⁵⁸ Eden izmed prispevkov je bil navsezadnje vrnjen, potem ko se je o tem izpostavilo vprašanje.

račune odprti v tujih državah in tehnično svetovanje ter urjenje s strani tujih političnih strank, namenjeno združenju, povezanem s politično stranko v letu 2007.

103. Dani primeri potrjujejo izjave različnih sogovornikov in GET-ov celoten vtis, da lahko politične stranke in organizatorji volilne kampanje brez večjih težav obidejo obstoječe zakonske določbe. Treba je opomniti, da so nekateri sogovorniki pričakovali izboljšanje trenutne prakse z uveljavitvijo Zakona o volilni in referendumski kampanji. GET je bil nekoliko manj optimističen. Zato je GET na podlagi skrbnega pregleda zakonodaje, politike in prakse na zadevnem področju mnenja, da je treba sprejeti nadaljnje ukrepe v zvezi z ugotovljenimi pomanjkljivostmi.

Preglednost

104. Glede preglednosti političnega financiranja se z Zakonom o političnih strankah in Zakonom o volilni in referendumski kampanji od strank in drugih organizatorjev volilne kampanje zahteva, da poročajo o svojih prihodkih in izdatkih. Z Zakonom o političnih strankah se od registriranih strank zahteva, da predložijo letno poročilo o svojih prihodkih in izdatkih računskemu sodišču in državnemu zboru na obrazcu, ki ga je s pravilnikom predpisal minister za finance. Stranke objavijo skrajšano obliko poročila v Uradnem listu Republike Slovenije. Podobno je v Zakonu o volilni in referendumski kampanji vsebovana zahteva, da politične stranke (in ostali subjekti) poročajo o stroških kampanje v razumnem obdobju po dnevu volitev.
105. GET ugotavlja, da je obširna definicija virov prihodkov stranke in volilne kampanje posebej pomembna značilnost Zakona o političnih strankah in Zakona o volilni in referendumski kampanji. Z obema zakonoma se urejata zahtevni vprašanja stvarnih in nedennarnih prispevkov in se zahteva, da so takšni prispevki vključeni v poročila o prihodkih in izdatkih. V kolikor se bo takšna ureditev izvajala v celoti, bo to gotovo prispevalo k temu, da se zagotovi popoln dostop do informacij o virih financiranja strank.
106. Vendar pa GET ugotavlja, da določbe obeh prej navedenih zakonov o preglednosti vsebujejo več pomanjkljivosti. Kot prvo so zahteve o poročanju političnih strank (in drugih organizatorjev volilne kampanje), določene s trenutno zakonodajo, zelo osnovne. Letna poročila s skupnimi zneski ne zagotavljajo zadosti informacij, da bi spoznali vire strankinega financiranja in vrste stroškov politične stranke. To še posebej velja za izdatke za volilno kampanjo, saj so politične stranke in drugi organizatorji volilne kampanje dolžni navesti zgolj izrazito agregatne zneske za vsako od kategorij iz poročila. Na podlagi Zakona o volilni in referendumski kampanji se lahko s pravilnikom določi, da organizatorji volilne kampanje podrobneje poročajo o svojih prihodkih in izdatkih. Ministrstvo za finance⁵⁹ v času obiska GET pravilnika še ni izdalo (ta je začel veljati po tem), zato ga GET ni mogel oceniti. Toda jasno je, da je treba na podlagi Zakona o volilni in referendumski kampanji poročati zgolj o celotnem znesku zbranih in porabljenih sredstev za volilno kampanjo ter o prispevkih, posojilih in odloženih plačilih, ki presegajo tri povprečne mesečne plače. GET ocenjuje – v luči informacij, ki jih je prejel od različnih sogovornikov o tem, da stroški kampanje, navedeni v uradnih poročilih, ne ustrezajo dejanskim stroškom oglaševanja (plakati, oglasi v tiskanih

---

⁵⁹ V zvezi s tem GET meni, da bi bilo smiselno dati računskemu sodišču pooblastilo, da izdela predpis, ki določa vsebino letnih poročil strank in poročil o volilni kampanji, saj bi bilo s tem jasno, katere podatke potrebuje za optimizacijo učinkovitosti nadzora nad financiranjem političnih strank in volilne kampanje.

medijih ter reklame na radiu in televiziji itd.) - odsotnost obveznosti zagotoviti podrobnejše podatke o stroških kampanje kot posebno pomanjkljivost novega Zakona o volilni in referendumski kampanji.⁶⁰

107. Poleg tega Zakon o političnih strankah ne zahteva, da je potrebno navesti nadaljnje podrobnosti (npr. naravo in vrednost denarnih in nedenarnih prispevkov ter podatke o darovalcu) o prispevkih (vključno s članarini), ki ne presegajo trikratne povprečne plače (3.683,40 EUR v letu 2007). Iz podatkov, ki jih je zbral GET, je videti, da komaj kateri prispevek (dan za volilno kampanjo ali financiranje rednih strankinih aktivnosti) presega navedeni prag. Zato je skupna vsota zbranih prispevkov (politični stranki ali za volilno kampanjo) edini dostopni podatek. Druga pomanjkljivost je v tem, da se z Zakonom o političnih strankah ne ureja vprašanja posojil (to vprašanje je urejeno v Zakonu o volilni in referendumski kampanji glede posojil, ki presegajo trikratno povprečno plačo). Pomanjkanje natančnih informacij (v povezavi z odsotnostjo učinkovitih nadzornih mehanizmov, o čemer bo govora spodaj) otežuje kakršenkoli nadzor, še posebej pa oceno, ali politične stranke in organizatorji volilne kampanje v celoti razkrivajo prejete prispevke (vključno z nedenarnimi prispevki in nedenarno podporo s strani države). Da bi zagotovili popolno preglednost in izboljšali nadzor nad političnim financiranjem, so potrebna natančnejša poročila z razčlenjenimi zneski v okviru vsake kategorije poročanja (po možnosti zahtevati od političnih strank in organizatorjev volilne kampanje, da predložijo nadaljnje dopolnilne dokaze nadzornemu organu, o čemer bo govora spodaj). Na podlagi navedenega GET priporočam, **da se od političnih strank in organizatorjev volilne kampanje zahteva podrobnejše razkritje njihovih prihodkov in izdatkov, vključno z naravo in vrednostjo posameznih (denarnih in stvarnih) prispevkov in posojil.**
108. Drugič, po mnenju GET obstoječa zakonodaja ne ureja v zadostni meri vprašanja različnih subjektov, povezanih s stranko, in sicer tako organizacij znotraj stranke, kot so npr. mladinske, ženske, delavske in kmečke organizacije, ki nimajo statusa lastne pravne osebe, kot tudi društva in združenja zunaj strankarske organiziranosti, ki pa aktivno delujejo v volilnih kampanjah in/ali pri financiranju volilnih le-teh. Glede prve kategorije (tj. organiziranost znotraj stranke) so predstavniki političnih strank GET seznanili, da se vsak prihodek in odhodek organizacij, ki jih je ustanovila stranka (in so del strankarske strukture), prikaže na računu stranke. Kakor koli, finančni podatki na letni osnovi, ki jih zagotavljajo politične stranke, ne omenjajo teh organizacij. Ob tem trenutno tudi ni urejeno vodenje kampanj in zbiranje sredstev s strani združenj, ki so ustanovljena ločeno od političnih strank (in delujejo zunaj formalne strankarske strukture). Neurejenost tega področja je precejšnja pomanjkljivost, kar lahko povzroči zlorabe. Posledično GET priporočam, **da (i) morajo stranke v letnem poročilu in poročilu o kampanji zagotoviti ločene podatke o finančnem poslovanju organizacij znotraj strankarske strukture ter, da (ii) morajo v volilnih kampanjah primerno urediti sodelovanje subjektov, ki delujejo zunaj strankarske strukture, ne glede na to, ali so direktno ali indirektno povezani s stranko.**
109. Tretjič, čeprav 2. člen ZPolS določa, da mora biti finančno poslovanje stranke javno⁶¹, je bil GET seznanjen, da natančnejši podatki o poslovanju politične stranke ne zapadejo

⁶⁰ Zakon o volilni in referendumski kampanji v 18. členu zgolj zahteva, da organizatorji volilne kampanje navedejo podatke o skupnem znesku porabljenih sredstev za volilno kampanjo.

⁶¹ Stranka deluje javno. Javnost delovanja stranke se praviloma zagotavlja z obveščanjem javnosti o delovanju stranke. Finančno in materialno poslovanje stranke mora biti javno. (poudarek dodan).

pod določila Zakona o dostopu do informacij javnega značaja. Zato so javnemu pregledu dostopni le osnovni podatki in sicer preko skrajšanega letnega poročila stranke. Čeprav se zdi, da je celotno letno poročilo dostopno na zahtevo Državnemu zboru ali samim strankam, je bil GET prav tako seznanjen, da »navaden državljan ne bi mogel dobiti potrebnih podatkov o financiranju politične stranke«. GET je z zadovoljstvom ugotovil, da so vsaj finančna poročila, ki se nanašajo na volilne kampanje, objavljena na spletnih straneh Računskega sodišča, vendar pa ta poročila zaradi pomanjkanja podrobnih informacij ne omogočajo kakršnega koli učinkovitega zunanjskega nadzora (medijev ali javnosti). GET meni, da bi bilo koristno, če bi bil omogočen javni dostop do teh poročil. To je še posebej pomembno zaradi dejstva, da so različni sogovorniki podvomili v resničnost navedb v poročilih (eden izmed njih je povedal, da uradna poročila prikazujejo samo polovico dejanskih prihodkov in odhodkov strank). Javna objava poročil je ključen element v zagotavljanju transparentnosti financiranja strank. GET zato priporoča, **da se zagotovi javni dostop do celotnih letnih poročil političnih strank.**

110. Razen teh treh pomanjkljivosti je GET mnenja, da bi morali proučiti možnost drugih ukrepov za povečanje transparentnosti, tako poslovanja političnih strank kot tudi volilnih kampanj. Glede financiranja kampanj je GET ugotovil, da bi trenutna zgornja meja višine dovoljenih stroškov kampanje (ki je odvisna od vrste volitev in od števila volilnih upravičencev) lahko vzpodbujala prikaz manjših prihodkov in stroškov od dejanskih. Številni sogovorniki GET-a, vključno s predstavniki političnih strank, so se pritoževali, da so meje vrednosti dovoljenih stroškov volilnih kampanj, še posebej za lokalne volitve, prenizke. Stranke nočejo prekoračiti meja stroškov, vendar pa po drugi strani vodenje učinkovite volilne kampanje zahteva precejšnje vire. GET zato priporoča, **da se oceni, ali je potrebno prilagoditi trenutne dovoljene mejne vrednosti stroškov volilnih kampanj z namenom, da se spodbudi transparentnost dejanskih stroškov kampanj.**
111. Ob tem vse domnevne kršitve pravil (kot objavljanje v medijih, glej zgoraj) vplivajo na poštenost političnega tekmovanja v Sloveniji. Enako moteče narave je podatek, ki ga je dobil GET, da največji (glavni) politični donatorji pridobijo pomembnejše posle preko javnih naročil, dovoljenja⁶² ali managerske/ nadzorstvene položaje v podjetjih v državni lasti. Jasno je, da bo večina donatorjev prispevala samo za kampanje ali stranke, ki bi po njihovem mnenju imele najbolj ugoden odnos do njihove dejavnosti. GET je ugotovil, da je povezava med velikimi donacijami in ugodnim odnosom politike v Sloveniji še bolj direktna; zdelo se je, da ima značaj »dam-daš«. To vzbuja zaskrbljenost glede neupravičenega vpliva na javna naročila, privatizacijo in postopke imenovanj na položaje. GET je bil seznanjen z zakonodajo, ki se nanaša na javna naročila in javno zaposlovanje v podjetjih v državni lasti, vendar pa je vseeno mnenja, da mora biti transparentnost na tem področju povečana (npr. z obveznostjo, da sodelujoči v javnih naročilih in postopkih privatizacije, podjetja, ki so pridobila občutno prednost zaradi nedavno odobrenih vladnih licenc ali pravilnikov, ter izbrani v določenih postopkih javnih imenovanj na položaje, razkrijejo donacije, ki so jih morda dali političnim strankam ali za volilne kampanje). GET zato priporoča, **da se proučijo možnosti za povečanje transparentnosti znatnih donacij političnim strankam s strani podjetij ter dejanj in odločitev, ki bi lahko bile v korist tem donatorjem.**

---

⁶² Podani primer se nanaša na pridobivanje dovoljenja za odprtje igralnice.

Nadzor

112. Glede notranjega nadzora GET z zadovoljstvom ugotavlja, da ZPolS opredeljuje notranji nadzor poslovanja stranke tako, da zahteva od politične stranke, da v statutu stranke določi osebo, ki je »odgovorna za materialno in finančno poslovanje«. Določila ZVRK urejajo to področje nekoliko drugače, toda kljub temu zahtevajo, da se določi organizator kampanje, ki je odgovoren za porabo sredstev.
113. Glede zunanjega nadzora GET ugotavlja, da obstajajo štirje subjekti, ki so pristojni za nadzor poslovanja strank in volilnih kampanj; in sicer Računsko sodišče, Ministrstvo za finance, Inšpektorat Republike Slovenije za notranje zadeve in v določeni meri Državni zbor (preko Odbora za javne finance).
114. Računsko sodišče je pristojno za pregled letnih poročil stranke in za revizijo organizatorjev volilnih kampanj, ki so upravičeni do delnega povračila stroškov volilne kampanje. GET je z zadovoljstvom ugotovil, da ni dvoma v neodvisnost, celovitost, zavezanost in strokovno usposobljenost Računskega sodišča. Kljub temu pa učinkovitost nadzora političnih strank (tako nadzora dnevnih aktivnosti stranke kot nadzora volilnih kampanj), ki ga izvaja, ostaja bolj ali manj na meji zelenega. V tem kontekstu so tu tri izhodišča, ki jih je potrebno obravnavati.
115. Kot prvo, po mnenju GET-a je revizija letnih poročil političnih strank precej formalistična: gre predvsem za preverjanje, ali je poročilo popolno in oddano v roku. Eden od sogovornikov je na v zvezi s tem dejal, da so ocene sodišča računskega sodišča "art for the sake of art" oz. delo zaradi dela. Kaže, da se Računsko sodišče s tem strinja in dodaja, da ni porabilo veliko časa in sredstev za pregled poročil. Čeprav ZPolS določa, da morajo biti letna poročila s strani računskega sodišča »pregledana in ocenjena«, kar predstavlja res precej omejen nadzor, računsko sodišče izrecno poudarja, da je dolžno opraviti revizijo nad uporabniki javnih sredstev (kar jim omogoča vsaj revizijo nad strankami, zastopanimi v parlamentu). Medtem, ko računsko sodišče izvaja izčrpne revizije na drugih področjih, revizije nad politično stranko še ni opravilo, saj se popolnoma zanaša na informacije, ki jih posredujejo politične stranke. Eden od razlogov, da takšna revizija še ni bila opravljena, je v tem, da je po načelu enakosti potrebno opraviti istočasno revizijo vseh političnih strank (in to bi zahtevalo znatna sredstva).
116. Drugič, GET ocenjuje, da resursi računskega sodišča ne zadoščajo za izvrševanje vsaj dela finančne revizije volilnih kampanj, ki naj bi jih računsko sodišče pregledalo, kaj šele za revizijo rednega poslovanja strank. Na primer: na lokalnih volitvah je v 210 občinah lahko vse skupaj več sto organizatorjev kampanj, ki so prejeli javna sredstva. Kljub temu, da so tudi občine zavezane kontrolirati porabo teh javnih sredstev, je neodvisen pregled (kot ga lahko izvršuje računsko sodišče) na teh področjih zelo slab.
117. Tretjič, specifična pomanjkljivost sistema je v preiskovalni zmožnosti računskega sodišča. Kar zadeva redno finančno poslovanje strank, ima sodišče le omejeno preiskovalno pristojnost, ki je omejena na porabo javnih sredstev s strani strank. Na področju financiranja volilnih kampanj ima sodišče več moči: ZVRK dovoljuje dostop do listin poslovnih bank in da se opravijo vse »poizvedbe, ki so potrebne za izvedbo revizije«. Slovenske oblasti trdijo, da to omogoča sodišču da – na primer – opravi temeljito preiskavo kampanj tako, da potrdi, ali so bile plačane iz uradno objavljenih

virov in brez dodatnih plačil od podjetij in družb, in da opravi primerjave med številom oglasov v medijih in objavljenih plakatov ter objavljenimi plačili za volilno kampanjo in da izvede druge preiskave, ki so potrebne. Kljub temu, da je preiskovalna moč sodišča na področju volilnih kampanj na ta način obsežnejša, kot je bilo videti med obiskom GET-a, ostaja dejstvo, da sodišče samo bolj omejeno razume svoje pristojnosti in ne izkorišča svoje moči v celoti. V tem delu je potrebno zapisati, da računsko sodišče lahko revidira le volilne kampanje, kar pomeni, da je omejeno na prihodke in izdatke v času med uradno volilno kampanjo (30 dni do 24 ur pred volilnim dnevom) in ne more preiskovati nobenih aktivnosti kampanje pred tem časom. V povezavi z rutinskim finančnim poslovanjem stranke, bi sodišče zagotovo presešlo svoja pooblastila, če bi – na primer – pridobilo informacije o prej omenjenih društvih in združenjih zunaj strankine strukture. Nadalje, ugotovitve, posredovane GET-u, da podjetja v glavnem darujejo političnim strankam v obliki storitev in blaga, na primer v obliki zaposlovanja oseb, ki potem delajo za stranko ali direktno plačujejo račune namesto strank, se ne bi vedno pokazale pri reviziji (in zagotovo ne v zaključnem finančnem poročilu stranke). Te slabosti tudi pomenijo, vsaj v večini primerov, da računsko sodišče ne bi moglo rešiti posameznih pritožbe, ki bi jih dobilo v zvezi z nepravilnostmi pri delu strank ali volilnih kampanj. Na podlagi tega in na podlagi zgoraj izraženih dvomov o točnosti uradnih poročil, oddanih s strani strank in drugih organizatorjev kampanj, je GET mnenja, da bi bil trenutni nadzorni mehanizem učinkovitejši, če bi se povečala preiskovalna pooblastila računskemu sodišču (ali drugemu neodvisnemu nadzornemu organu) na področju rutinskega finančnega poslovanja stranke (ki ne bi bila omejena le na porabo javnih sredstev) in preiskovalna pooblastila na področju sredstev za kampanje. To bi tudi izboljšalo možnosti za eksterno preverjanje upoštevanja predpisov, ki urejajo politično financiranje (na primer preko primerne mehanizma za preiskovanje pritožb, ali preko zunanjega nadzora).

118. V luči odstavkov 115, 116, 117, GET priporoča **(i) da se zagotovi izčrpnjša revizija finančnega poslovanja parlamentarnih političnih strank, tako glede zasebnih kot javnih sredstev, v skladu z mednarodnimi revizijskimi standardi; (ii) da se zagotovi več sredstev Računskemu sodišču za izvajanje teh revizij kot tudi revizij finančnega poslovanja organizatorjev volilnih kampanj; in (iii) da se Računskemu sodišču zagotovijo pooblastila in sredstva za preiskovanje rednega finančnega poslovanja strank in poveča njegova zmožnost za preiskovanja finančnega poslovanja med kampanjami.**
119. Ostala telesa, ki so jim zaupane nadzorne naloge finančnega poslovanja političnih strank in kampanj, so Ministrstvo za finance, Inšpektorat Ministrstva za notranje zadeve in odbor za nadzor nad javnimi financami Državnega zbora. Kljub temu, da je nadzor teh organov še vedno v razvojni fazi, je parlamentarni odbor odigral vlogo pri povečanju pozornosti financiranju strank in kampanj. Poudarjal je slabosti v ureditvi poročanja in pomanjkljivosti starega Zakona o volilni kampanji (na osnovah informacij o teh pomanjkljivostih, posredovanih od Računskega sodišča). Kar zadeva nadzor Ministrstva za finance in (Inšpektorata) Ministrstva za notranje zadeve, je GET ugotovil, da so pristojnosti teh organov, ki se nanašajo na finančno poslovanje političnih strank in kampanj, ohlapne. GET je opazil, da je na podlagi 27. člena ZPolS za nadzor določenih določb Zakona o političnih strankah (tudi določb o financiranju političnih strank) odgovorno Ministrstvo za Finance. Postal pa je jasno, da Ministrstvo za Finance še nikoli ni opravilo nadzora, ki je predviden v 27. členu ZPolS. Podobna določba je vključena v ZVRK (40. člen), ki pravi, da je Inšpektorat Ministrstva za notranje zadeve

pristojen "za izvajanje in nadzor nad izvajanjem določb tega zakona". Inšpektorat – ki je obvestil GET, da je presenečen, da mu je bila dana takšna pristojnost z novim zakonom – je na stališču, da bi ta nadzor bil zelo omejen: razume ga, da bi morebitno kršitev identificiralo in klasificiralo Računsko sodišče in nato bi Inšpektorat le obvestil prestopnika ter mu naložil kazen. Po obisku je bil GET obveščen o dodatnih informacijah o pristojnostih Inšpektorata. Te pristojnosti se pokažejo kot dokaj obsežne in vključujejo pravico do preiskovanja računovodskih dokumentov, lahko se zaslišijo priče v upravnem postopku, zasežejo predmeti in dokumenti ter opravijo vsa dejanja v smeri cilja preiskave. Kakorkoli, glede na informacije posredovane med obiskom, GET ohranja nekaj dvomov, da bo Inšpektorat naredil korak k dejanski uporabi teh pristojnosti na področju finančnega poslovanja volilnih kampanj. Posledično, GET priporoča, da se **razjasnijo pristojnosti in obseg področja dela vseh organov, katerim so zaupane nadzorne naloge v zvezi s financiranjem strank in kampanj.**

Sankcije

120. Zakon o volilni in referendumski kampanji in Zakon o političnih strankah predvidevata različne sankcije: začasni suspenz financiranja iz javnih sredstev se naloži za nepravočasno oddajo letnega poročila, zmanjšanje ali ukinitve delnega povračila stroškov za prekoračitev zgornje meje porabe volilne kampanje in naložitev glob političnim strankam, organizatorjem volilnih kampanj, odgovornim osebam in/ali posameznikom za razne kršitve ZVRK in ZPolS. Med obiskom je GET postalo jasno, da so kaznovalne določbe v obeh zakonih "mrtva črka na papirju": v praksi nikoli niso bile uporabljene. Glavni razlogi za to so pomanjkanje neodvisnega preiskovalnega mehanizma (kot je omenjeno že zgoraj) in – pod starim Zakonom o volilnih kampanjah – odsotnost organa z jasno pristojnostjo kaznovanja zaradi odprave Sodnika za prekrške v letu 2004. Ta zadnja pomanjkljivost je bila pred kratkim odpravljena z uveljavitvijo novega ZVRK, ki daje Inšpektoratu Ministrstva za notranje zadeve pristojnost nalaganja sankcij za prekrške po tem zakonu. Če pustimo pomanjkanje izvrševanja ob strani, so težave v sistemu sankcioniranja tri.
121. Kot prvo, GET izraža zaskrbljenost zaradi višine nekaterih sankcij, ki so na voljo v obeh zakonih, ZVRK in ZPolS. Po skrajšanih finančnih poročilih strank letni prihodek in izdatek večjih strank, ki so zastopane v Državnem zboru, niha med enim in dvema milijonoma EUR v letu 2006; letni prihodek in izdatek manjših strank pa znaša od 200 000 EUR do enega milijona EUR. Za večino strank več kot polovica (uradnega) prihodka prihaja iz javnih sredstev. Glede na primerjavo teh podatkov je edina sankcija, za katero lahko rečemo, da odvrča od kršitev pravil financiranja, odvzem pravice do delnega povračila stroškov volilne kampanje ob prekoračitvi zgornje meje dovoljenih izdatkov volilne kampanje. Tukaj je potrebno omeniti, da - na primer – če stranka pridobi sredstva od nedovoljenega vira ali prejema donacije, ki presegajo znesek 10 povprečnih mesečnih plač, se ji naloži kazen za tak prekršek v višini od 4 150 EUR do 20 850 EUR, kar je pa dejansko lahko manj ko prejeta sredstva ali donacija. GET je bil po obisku poučen, da bi bilo mogoče na podlagi 28. člena Zakona o prekrških zaseči sredstva, pridobljena v nasprotju s ZVRK in ZPolS. Ampak GET je ugotovil, da organ, kateremu je zaupano nadzorstvo nad finančnim poslovanjem strank in kampanj, ni zadostno poučen o tej možnosti. Na podlagi navedenega GET priporoča, da se **(i) dvigne zgornja meja sankcij v ZVRK in ZPolS, da bodo v praksi učinkovite, sorazmerne in odvrčilne in (ii) zagotovi, da stranka ne obdrži sredstev, ki jih je pridobila v nasprotju s ZVRK in ZPolS.**

122. Kot drugo, GET je ugotovil, da ZVRK ni natančno opredelil kazni za vse kršitve tega zakona. Na primer, ni vidno, da bi bilo možno na podlagi ZVRK kaznovati organizatorja volilne kampanje, ki je prejel sredstva od nedovoljenih virov ali posamezne donacije, ki presegajo 10 povprečnih mesečnih plač (čeprav je na podlagi ZPolS mogoče naložiti kazen za te prekrške politični stranki). Nadalje, na podlagi opazovanj raznih sogovornikov, so volilne kampanje v Sloveniji postale skoraj zaporedne – in zagotovo se začnejo prej kot predpisanih 30 dni pred dnevom volitev - , GET je bil prav presenečen, da novi ZVRK ne vsebuje nobenih sankcij za začetek kampanje pred zakonsko določenim rokom. Po mnenju GET-a bi bile takšne sankcije primerne še posebej glede aktivnosti, ki se opravljajo pred predpisanim časom za kampanjo in preidejo v čas kampanje (na primer, lepljenje plakatov pred začetkom kampanje – ti seveda niso vsebovani v finančnem poročilu kampanje - , ki niso odstranjeni pred uradnim začetkom kampanje). Čeprav je za prepozno vloženo ali nevroženo finančno poročilo o kampanji Računskemu sodišču naložena globa, sankcije niso predvidene za primere, ko je poročilo nepopolno ali vsebuje lažne ali napačne podatke. Zato GET priporoča, da se **zagotovijo sankcije za vse kršitve ZVRK, posebno za sprejemanje sredstev iz nedovoljenih virov in v nedovoljeni višini, za namerno vložitev lažnega, napačnega in nepopolnega poročila in za aktivnosti volilne kampanje, ki se izvajajo izven predpisanega časa za kampanjo, pa se njihovo izvajanje zavleče v predpisani čas kampanje.**
123. Kot tretje, časovno omejena »življenska doba« organizatorja volilne kampanje se v praksi kaže kot ovira za sankcioniranje: status organizatorja volilne kampanje se za fizično osebo ali društvo konča po koncu volilne kampanje (društvo se tudi dejansko lahko ukine takoj po končani kampanji) kar otežuje ali celo onemogoča naložitev sankcij. Kljub temu so po obisku slovenske oblasti poudarile, da v praksi to sploh ne bi bil problem, saj bi vedno bilo mogoče identificirati fizično osebo kot "odgovorno osebo", kateri se lahko naložijo sankcije. Med obiskom smo naleteli na pomanjkljivo znanje o tej možnosti. GET priporoča **povečanje ozaveščenosti o možnosti sankcioniranja kršitev pravil finančnega poslovanja v okviru kampanj tudi potem, ko organizator volilne kampanje kot takšen ne obstaja več.**
124. Vključno z zgoraj navedenimi tremi problemi, je potrebno opomniti, da je GET dvomil o zadostni samostojnosti Ministrstva za finance in Inšpektorata Ministrstva za notranje zadeve pri sankcioniranju nepravilnosti pri financiranju političnih strank, predvsem zaradi političnih povezav z ljudmi, ki vodijo ministrstva. GET predvideva, da sankcioniranje lahko postane predmet direktiv političnega vodstva , ki v praksi nimajo posebnega interesa, da se sankcije učinkovito vzpostavijo. Potemtakem GET priporoča, da se pooblastilo za sankcioniranje nepravilnosti pri financiranju političnih strank vzpostavi organu, ki bo zadosti neodvisen od političnih oseb in struktur. Posledično, GET priporoča, **da se prouči možnost za podelitev pristojnosti za sankcioniranje nepravilnega financiranja političnih strank neodvisnemu organu.**

Druge zadeve

125. GET je bil zadovoljen s ključno vlogo medijev pri informiranju javnosti v zvezi s financiranjem političnih strank. Mediji namreč predstavljajo glavni vir 'neobjavljenih' informacij, predvsem o donacijah in o finančni porabi na volitvah. Njihova vloga je še toliko bolj pomembna zaradi odsotnosti osveščanja javnosti s strani katerekoli nevladne

organizacije o pomembnosti financiranja političnih strank, skupaj z očitnim soglasjem političnih strank o tem, da ne bodo odpirale razprav o donacijah ali trošenju svojih političnih nasprotnikov ter posledično odsotnosti političnih debat v zvezi s tem. GET je bil seznanjen, da tudi, če mediji poročajo o nepravilnostih pri financiranju političnih strank ali financiranju kampanj, to ne bo vplivalo na rezultate volitev in ne bo vplivalo na zmanjšanje podpore stranki, kandidatu ali listi kandidatov. Dejstvo, da državljani slednjega ne štejejo za pomemben problem, je zaskrbljujoče. Na podlagi omenjenega, GET priporoča **okrepitev osveščanja javnosti o pomembnosti političnega financiranja in o škodi, povzročeni z dvomljivimi praksami na tem področju.**

126. GET misli, da sta največji pomanjkljivosti trenutnega sistema nadzor nad financiranjem političnih strank in kampanj ter primerno sankcioniranje kršitev. GET dodaja, da ni nujno, da nadzor opravlja samo Računsko sodišče, to se lahko zaupa tudi drugemu organu. Dejansko bi bilo zaradi velikega števila akterjev in kompleksnosti zakonskih določil, ki urejajo financiranje političnih strank, morda primerneje zaupati nadzor - vključno s preiskovalnimi in kaznovalnimi pooblastili - eni instituciji, ki bi lahko tudi zagotovila večjo transparentnost pri izvajanju ukrepov. Če bi takšno telo – novoustanovljeno ali že obstoječe – nadzorovalo delovanje v skladu z veljavno zakonodajo o financiranju političnih strank in volilnih kampanj, imelo možnost preiskovanja domnevnih kršitev zakonodaje in sankcioniranja, je potrebno zagotoviti, da bo uživalo zadostno samostojnost in neodvisnost pri svojem delu, kakor tudi imelo potrebna sredstva in kadre za izvajanje nalog. V zvezi z zgoraj omenjenim in upoštevajoč odstavke 118, 119 in 124, GET priporoča, **da se raziščejo možnosti za poveritev mandata in zagotovitev potrebnih resursov za učinkovito nadzorovanje, preiskovanje in uresničevanje pravil na področju političnega financiranja enemu neodvisnemu organu (novemu ali že obstoječemu).**

V. ZAKLJUČKI

127. Slovenska zakonodaja na področju financiranja političnih strank teoretično izpolnjuje mnoge zahteve iz Priporočila (2003)⁴ Sveta Ministrov. V praksi se kaže drugačna slika: politične stranke in drugi, ki sodelujejo pri organiziranju volilnih kampanj, brez težav najdejo način, kako zaobiti zakonodajne okvirje in niso kaznovani na noben način – ne s strani volivcev in ne s strani nadzornih organov. Kljub temu, da mediji pogosto poročajo o domnevnih kršitvah predpisov, ki urejajo financiranje političnih strank, javnost tega ne šteje za pomembno zadevo. Še bolj problematično je, da kršitve pri financiranju političnih strank niso sankcionirane (niti preiskovane) s strani države: slovenski sistem financiranja političnih strank je pomanjkljiv na področju nadzora in zagotavljanja izvrševanja zakonskih določil. Čeprav politične stranke dobivajo javna sredstva, upad članstva in porast stroškov financiranja volilnih kampanj povzroča, da so stranke vse bolj odvisne od financiranja zasebnikov, kar pa bi lahko povečalo tveganja v obliki kupovanja političnega vpliva. Zagotovitev učinkovitega (neodvisnega) nadzora in aдекватne implementacije pravil o financiranju političnih strank bi torej morala biti stvar prioritete.
128. Glede na navedeno GRECO priporoča slovenskim oblastem sledeče:
- i. **da se od političnih strank in organizatorjev volilne kampanje zahteva podrobnejše razkritje njihovih prihodkov in izdatkov, vključno z naravo in vrednostjo posameznih (denarnih in stvarnih) prispevkov in posojil (odstavek 107);**

- ii. da (i) morajo stranke v letnem poročilu in poročilu o kampanji zagotoviti ločene podatke o finančnem poslovanju organizacij znotraj strankarske strukture ter, da (ii) morajo v volilnih kampanjah primerno urediti sodelovanje subjektov, ki delujejo zunaj strankarske strukture, ne glede na to, ali so direktno ali indirektno povezani s stranko (odstavek 108);
- iii. da se zagotovi javni dostop do celotnih letnih poročil političnih strank (odstavek 109);
- iv. da se oceni, ali je potrebno prilagoditi trenutne dovoljene mejne vrednosti stroškov volilnih kampanj z namenom, da se spodbudi transparentnost dejanskih stroškov kampanj (odstavek 110);
- v. da se proučijo možnosti za povečanje transparentnosti znatnih donacij političnim strankam s strani podjetij ter dejanj in odločitev, ki bi lahko bile v korist tem donatorjem (odstavek 111);
- vi. (i) da se zagotovi izčrpnjša revizija finančnega poslovanja parlamentarnih političnih strank, tako glede zasebnih kot javnih sredstev, v skladu z mednarodnimi revizijskimi standardi; (ii) da se zagotovi več sredstev Računskemu sodišču za izvajanje teh revizij kot tudi revizij finančnega poslovanja organizatorjev volilnih kampanj; in (iii) da se Računskemu sodišču zagotovijo pooblastila in sredstva za preiskovanje rednega finančnega poslovanja strank in poveča njegova zmožnost za preiskovanja finančnega poslovanja med kampanjami (odstavek 118);
- vii. razjasnijo pristojnosti in obseg področja dela vseh organov, katerim so zaupane nadzorne naloge v zvezi s financiranjem strank in kampanj (odstavek 119);
- viii. (i) dvigne zgornja meja sankcij v ZVRK in ZPolS, da bodo v praksi učinkovite, sorazmerne in odvračilne in (ii) zagotovi, da stranka ne obdrži sredstev, ki jih je pridobila v nasprotju s ZVRK in ZPolS (odstavek 121);
- ix. zagotovijo sankcije za vse kršitve ZVRK, posebno za sprejemanje sredstev iz nedovoljenih virov in v nedovoljeni višini, za namerno vložitev lažnega, napačnega in nepopolnega poročila in za aktivnosti volilne kampanje, ki se izvajajo izven predpisanega časa za kampanjo, pa se njihovo izvajanje zavleče v predpisani čas kampanje (odstavek 122);
- x. povečanje ozaveščenosti o možnosti sankcioniranja kršitev pravil finančnega poslovanja v okviru kampanj tudi potem, ko organizator volilne kampanje kot takšen ne obstaja več (odstavek 123);
- xi. da se prouči možnost za podelitev pristojnosti za sankcioniranje nepravilnega financiranja političnih strank neodvisnemu organu (odstavek 124);
- xii. okrepitev osveščanja javnosti o pomembnosti političnega financiranja in o škodi, povzročeni z dvomljivimi praksami na tem področju (odstavek 125);

- xiii. da se raziščejo možnosti za poveritev mandata in zagotovitev potrebnih resursov za učinkovito nadzorovanje, preiskovanje in uresničevanje pravil na področju političnega financiranja enemu neodvisnemu organu (novemu ali že obstoječemu) (odstavek 126);**
129. Skladno s členom 30/2 Poslovnika, GRECO vabi Slovenijo, da predstavi poročilo o izvajanju zgoraj omenjenih priporočil do 30. junija 2009
130. Na koncu GRECO vabi slovenske oblasti, da poročilo prevedejo in ga čim prej objavijo.